

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi opintotukilain
sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annettua lakia.

Esityksessä ehdotetaan parannettavaksi opintotuen riittävyttä luopumalla työharjoittelusta tai työssäoppimisen perusteella saatavan palkan tai oppilaitokselta saadun apurahan perusteella tehtävästä erillisestä taloudellisesta tarveharkinnasta, korottamalla ulkomailla suoritettavia opintoja varten myönnettävän opintolainan valtioneuvoston enimmäismäärää ja laajentamalla itsenäisesti asuvien opiskelijoiden oikeutta valtioneuvoston turvallisuuksiin opintojen rahoitusmuotona ehdotetaan parannettavaksi korottamalla korkoavustuksen tuloarvoja.

Korkeakouluopinnoissa päätoimiseen opiskeluun kannustamiseksi ehdotetaan muutet-

tavaksi kaksipuolisen tutkinnon opintotukiaikaan, tukikuukauden käyttämiseen, jatko-opintojen opintotukiaikaan sekä opintojen edistymisen seurantaan liittyviä säännöksiä.

Koulutuksen saavutettavuuden turvaamiseksi esityksessä ehdotetaan laajennettavaksi koulumatkatukioikeus näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen peruskoulutukseen ja eräisiin muihin ammatillisiin koulutuksiin sekä väljennettäväksi koulumatkatuen myöntämiseen liittyviä eräitä muita rajoituksia.

Lisäksi esitykseen sisältyy eräitä kielellisiä ja teknisluonteisia muutoksia.

Esitys liittyy valtion vuoden 2011 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2011.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA	3
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
Opintotuen taso.....	3
Korkeakouluopiskelijan opintotuki	5
Koulumatkatuki	6
2.2 Kansainvälinen kehitys	7
2.3 Nykytilan arviointi	7
Opintotuen riittävyys.....	7
Korkeakouluopiskelijan opintotuki	8
Koulumatkatuki	9
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	9
3.1 Tavoitteet	9
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	10
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	11
Opintotuen riittävyys.....	11
Korkeakouluopiskelijan opintotuki	12
Koulumatkatuki	14
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	14
4.1 Taloudelliset vaikutukset	14
4.2 Vaikutukset opiskeluun ja opiskelijan talouteen.....	15
4.3 Vaikutukset opintotuen ja koulumatkatuen toimeenpanoon	17
4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset	17
5 ASIAN VALMISTELU	18
5.1 Asian valmisteluvaiheet ja aineisto	18
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	18
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	19
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	20
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	20
1.1 Opintotukilaki	20
1.2 Laki lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta	25
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET	26
3 VOIMAANTULO.....	27
LAKIEHDOTUKSET	28
Laki opintotukilain muuttamisesta	28
Laki lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta	32
LIITE	35
RINNAKKAISTEKSTIT	35
Laki opintotukilain muuttamisesta	35
Laki lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta	44

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Opintotuen nykyrakennetta on tarpeen uudistaa osana työurien pidentämistavoitetta. Tehokas ja päätoiminen opiskelu ei nykyoloissa aina ole mahdollista, jos opintotuki ei ole riittävä opintojen rahoitusmuoto, opinnot eivät edisty riittävästi opintotukiaikana tai opintotukea ei käytetä suunnitelmallisesti. Opintotuen tulisi turvata osaltaan päätoimisen opiskelun edellytyksiä korkeakoulututkinnon suorittamiseksi tavoiteajassa.

Koulutuksen saavutettavuuden tärkeys korostuu lähitulevaisuudessa, koska lukio- ja ammatillisen koulutuksen verkon harveneminen aiheuttaa koulumatkojen pitenemistä ja kasvavia opiskelu- ja matkustuskustannuksia. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuen kattavuutta olisi tarpeen parantaa, tuen myöntämisperusteita selkeyttää sekä ottaa tukea myönnettäessä paremmin huomioon erityiset liikenneolosuhteet.

2 Nykytila**2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö****Opintotuen taso***Opintoraha*

Opintotukilain (65/1994) mukaisen opintotuen tarkoituksena on turvata opiskeluaikaisen toimeentulon rahoitus siltä osin kuin se ei ole vanhempien velvollisuus tai opiskelijan toimeentuloa ei ole muulla tavalla turvattu. Opintotuen myöntämisen yleisinä edellytyksinä ovat oppilaitokseen hyväksyminen, opintojen päätoiminen harjoittaminen ja opinnoissa edistyminen sekä taloudellisen tuen tarve.

Opintorahan määrästä säädetään lain 11 §:ssä. Opintorahan perusmäärä riippuu opiskelijan iästä, asumismuodosta, perhesuhteista ja oppilaitoksesta. Opintorahan perusmäärää voidaan korottaa tai alentaa vanhempien tulojen perusteella.

Opintorahan perusmäärät (euroa/kk):

	Korkeakoulu	Muu oppilaitos
Alle 20-vuotias, asuu vanhemman luona	55 ^a	38 ^{ab}
20 vuotta täyttänyt, asuu vanhemman luona	122 ^a	80 ^a
Alle 18-vuotias, asuu itsenäisesti	145 ^a	100 ^{ab}
18 vuotta täyttänyt, asuu itsenäisesti	298	246 ^b
Avioliitossa tai elatusvelvollinen	298	246

^a voidaan korottaa vanhempien tulojen perusteella

^b voidaan alentaa vanhempien tulojen perusteella

Korotettua opintorahaa (niin sanottu vähävaraiskorotus) voivat saada alle 18-vuotiaat itsenäisesti asuvat opiskelijat sekä kaikki vanhemman luona asuvat opiskelijat. Vähävaraiskorotuksen voi saada sekä korkeakouluopiskelija että toisen asteen oppilaitoksessa opiskeleva opiskelija. Jos vanhempien huomioon otettavien tulojen yhteismäärä on enintään 20 700 euroa vuodessa, opintorahaa voidaan korottaa seuraavasti (eur/kk):

Opintorahan perusmäärä	Korotus	Yhteensä
38	58	96
55	75	130
80	100	180
100	100	200
122	145	267
145	145	290

Korotus pienenee jokaista tulorajan ylittävää täyttää 2 070:tä euroa kohden 10 prosenttia. Jos tulojen yhteismäärä ylittää 39 000 euroa vuodessa, korotusta ei enää makseta.

Opintolainan valtiontakaus

Opintolainan valtiontakaus myönnetään lain 15 §:n mukaan opiskelijalle, joka saa opintotukilain mukaista opintorahaa tai aikuiskoulutustuesta annetun lain (1276/2000) mukaista aikuiskoulutustukea. Lainatakaus on lisäksi mahdollista saada tietyissä tilanteissa, vaikkei opiskelija voisikaan saada opintorahaa. Opiskelijalle, joka ei opintoihin kuuluvan työharjoittelun tai työssäoppimisen perusteella saatavan palkan tai oppilaitokselta saadun apurahan vuoksi saa opintorahaa, voidaan myöntää opintolainan valtiontakaus. Myös lapsilisään oikeutettu muualla kuin vanhempiensa luona asuva muussa oppilaitoksessa kuin lukiossa opiskeleva voi saada opintolainan valtiontakauksen, jos hän omien tai vanhempiensa tulojen perusteella olisi oikeutettu opintorahaan. Muualla kuin vanhempiensa luona asuvalle 18 mutta ei 20 vuotta täyttäneelle opiskelijalle, joka opiskelee muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa tai lukiossa, myönnetään opintolainan valtiontakaus, vaikkei hän vanhempiensa tu-

lojen perusteella olisi oikeutettu opintorahaan.

Opintolainan valtiontakauksen määrästä säädetään opintotukilain 16 §:ssä. Lainatakauksen määrä on korkeakouluopiskelijalla ja 18 vuotta täyttäneellä muussa oppilaitoksessa opiskelevalla opiskelijalla 300 euroa kuukaudessa. Alle 18-vuotiaalla muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskelevalla lainatakauksen määrä on 160 euroa kuukaudessa. Ulkomailla opiskelevalla korkeakouluopiskelijalla lainatakauksen määrä on 440 euroa kuukaudessa ja muulla opiskelijalla 360 euroa kuukaudessa.

Opintotuen taloudellinen tarveharkinta

Opintotukilain 17 §:n mukaan opiskelijalla voi olla opintorahan lisäksi muita veronalaisia tuloja ja toimeentulon turvaamiseen tarkoitettuja apurahoja kalenterivuodessa määrä, jota kutsutaan vapaaksi tuloksi. Opintojen aloittamisvuonna ennen opintojen aloittamiskuukautta tai opintojen päättämiskuukautta tai opintojen suorittamiskuukauden tai opintotukeen oikeuttavien opintojen päättämisen jälkeen saatuja tuloja ei oteta huomioon siltä osin kuin vapaa tulo ylittyisi niiden perusteella. Opintotukeen oikeuttavat opinnot katsotaan päättyneiksi, kun korkeakouluopiskelija on saanut opintotukea 7 §:ssä säädetyn enimmäisajan tai muu kuin korkeakouluopiskelija on suorittanut tutkinnostaan niin suuren osan, etteivät jäljellä olevat opinnot enää oikeuta opintotukeen.

Opiskelijan omien tulojen lisäksi tukea myönnettäessä otetaan huomioon vanhempien tulot lain 19 §:ssä säädetyllä tavalla. Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden vanhempien tulot otetaan huomioon opintorahaa myönnettäessä, jos opiskelija on alle 20-vuotias, sekä asumislisää myönnettäessä, jos opiskelija on alle 18-vuotias. Vanhempien tulot otetaan huomioon myös itsenäisesti asuvan opiskelijan opintotuessa. Opiskelijalla on oikeus täysimääräiseen opintorahaan ja asumislisään, jos vanhempien tuloverolaissa (1535/1992) tarkoitettujen puhtaiden ansioiden pääomatulojen määrä on enintään 40 800 euroa vuodessa. Opintorahaa ja asumislisää vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyt-

tä 1 010 euroa kohden viisi prosenttia. Jos vanhempien vuositulot ylittävät 61 000 euroa vuodessa, opintorahaan ja asumislisään ei ole oikeutta.

Opintorahaa ei myönnetä lain 20 §:n mukaan opiskelijalle, joka saa opiskeluun tai tutkintoon pakollisena kuuluvasta, päätoimiseksi katsottavasta sekä opintojen edistymisen yleiset edellytykset täyttävästä työharjoittelusta taikka työssäoppimisen perusteella palkkaa keskimäärin vähintään 660 euroa kuukaudessa taikka oppilaitokselta toimeentulon turvaamiseen tarkoitettua apurahaa, opinnoista maksettavaa päivärahaa tai muuta vastaavaa taloudellista etuutta määrän, joka ylittää kyseiseen koulutukseen myönnettävän korkeimman opintorahan määrän. Ulkomaiseen opiskelijavaihtoon tarkoitettuja opintotukea täydentäviä apurahoja ei oteta huomioon arvioitaessa opintorahan myöntämistä.

Korkoavustus

Pienituloisen opintovelallisen opintolainan korot voidaan maksaa lain 16 a §:n nojalla korkoavustuksena. Korkoavustuksen myöntämisen edellytyksenä on, että lainansaaja on saanut veronalaista tuloa keskimäärin enintään 775 euroa kuukaudessa koron säännönmukaista erääntymiskuukautta edeltävän neljän kuukauden aikana. Jos lainansaajalla on huollettavanaan omia alaikäisiä lapsia taikka lainansaajan luona asuvia hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia, korkoavustuksen enimmäistuloraja on kuitenkin 895 euroa kuukaudessa, jos lapsia on yksi, 930 euroa kuukaudessa, jos lapsia on kaksi ja 985 euroa kuukaudessa, jos lapsia on kolme tai useampia.

Korkeakouluopiskelijan opintotuki

Opintojen riittävä edistyminen

Opintotuen saamiseksi opintojen on edistytävä. Opintojen riittävästä edistymisestä säädetään opintotukilain 5 b §:ssä ja opintotukiasetuksen (260/1994) 4 §:ssä. Korkeakouluopintojen edistymistä seurataan edeltävältä lukuvuodelta ja lisäksi koko opiskeluajalta. Opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskeluai-

ka ei tule olennaisesti ylittämään kyseisiä opintoja varten määriteltyä tukiaikaa. Opintotuen maksamista voidaan jatkaa, vaikka opintosuorituksia ei ole riittävästi, jos opiskelija esittää erityisiä syitä, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet. Hyväksyttäviä syitä voivat olla opiskelijan tai hänen lähiomaisensa sairaus, opiskelijan vaikea elämäntilanne tai tilapäisesti vaikuttanut muu erityinen syy.

Opiskelijalle voidaan asettaa määräaika, jossa opiskelijan on osoitettava opintojensa edistyneen Kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan edellyttämällä tavalla, jotta opintotuen maksamista voidaan jatkaa, uhalla, että opintotuen maksaminen muutoin keskeytetään. Opintotuki lakkautetaan, jos opiskelija ei vastaa selvityspyyntöön, ei esitä hyväksyttäviä syitä opintojen hitaaseen edistymiseen taikka ei ole asetetussa määräajassa suorittanut häneltä edellytetyjä opintoja. Opintotuki voidaan periä takaisin, jos opintosuorituksia ei ole lukukauden aikana lainkaan tai olosuhteista ilmenee, ettei opintoja ole ollut tarkoitukseen harjoittava päätoimisesti.

Korkeakouluopiskelijan opintojen riittävän edistymisen arvioinnista säädetään opintotukiasetuksen 4 §:ssä. Korkeakouluopiskelijan opintojen katsotaan edistyvän siten, että hän voi suorittaa tutkinnon kyseisiä opintoja varten vahvistetussa tukiajassa, kun hänellä on tutkintoonsa kuuluvia opintosuorituksia keskimäärin 5,5 opintopistettä tukikuukautta kohti. Opintotuki voidaan kuitenkin myöntää tai tuen maksamista jatkaa, kun opiskelijalla on hänen suorittamaansa tutkintoon kuuluvia opintosuorituksia vähintään keskimäärin 4,8 opintopistettä tukikuukautta kohti. Vaikka opintosuorituksia koko edeltävältä opiskeluajalta olisi mainittua vähemmän, opintotuki voidaan myöntää tai tuen maksamista jatkaa, jos opiskelijalla on opintosuorituksia arviointia edeltävän lukuvuoden tukikuukausien ajalta vähintään keskimäärin 4,8 opintopistettä tukikuukautta kohti. Opintojen edistymistä ei kuitenkaan pidetä riittävänä, vaikka edellä mainitut edellytykset täyttyvät, jos opiskelijalla ei ole edellisenä lukuvuotena suorituksia lainkaan tai niitä on suhteessa käytettyihin tukikuukausiin erityisen vähän.

Opintotukeen oikeuttava aika

Opintotukilain 7 §:n mukaan opintotukea myönnetään päätoimisten opintojen ajaksi. Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten tukeen oikeuttava aika määräytyy kyseisen tutkinnon yliopistolain (558/2009) tai ammattikorkeakoululain (351/2003) nojalla säädetyn laajuuden perusteella siten, että tukeen oikeuttava aika on enintään yhdeksän kuukautta tutkinnon laajuuden mukaista lukuvuotta kohti lisättynä kymmenellä kuukaudella. Täydet lukuvuodet ylittävältä puolelta lukuvuodelta tukeen oikeuttava aika on kuitenkin viisi kuukautta. Jos opiskelijalle on myönnetty opintotukea korkeakouluopintoihin, mutta hän ei ole suorittanut tutkintoa ja aloittaa opinnot toisen korkeakoulututkinnon suorittamista varten, aiemman tutkinnon suorittamiseksi käytetyt tukikuukaudet otetaan huomioon tukeen oikeuttavaa aikaa laskettaessa. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin erilaajuisten korkeakoulututkintojen opintotuen enimmäisajasta.

Tutkintoa varten tarkoitettu tukiaika on käytännössä yhden lukuvuoden verran pidempi kuin opintojen tavoitteellinen suorittamisaika, mikä on perusteltua erityisesti opinnoissa viivästyneiden kannalta. Tukiajan väljyys ottaa huomioon myös eri tutkintoihin vaadittavan työmäärän ja erilaiset opintojärjestelyt, sillä opiskeluaajoissa on merkittäviä opintoalakohtaisia eroja. Suurin osa yliopisto-opiskelijoista otetaan opiskelijavalinnassa samalla kertaa suorittamaan alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa. Kaksiportaista tutkintorakennetta ei kuitenkaan oteta huomioon opintotuen myöntämisessä, vaan jos opiskelijalla on opiskeluoikeus alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon, tukeen oikeuttava aika määräytyy näiden tutkintojen yhteenlasketun laajuuden perusteella.

Lain 7 a §:n mukaan opiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten 7 §:ssä tarkoitettua enimmäisajan, voidaan myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opinto-

jen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Kyseisen säännöksen nojalla voidaan pidentää ylemmän korkeakoulututkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon enimmäistukiaikaa. Alemman korkeakoulututkinnon tukiaikaa voidaan pidentää vain silloin, jos opiskelija on otettu suorittamaan pelkästään alempaa korkeakoulututkintoa.

Tukiajan käyttämisestä säädetään lain 7 b §:ssä. Tukikuukausi katsotaan käytetyksi, kun opintoraha on maksettu. Pelkän asumislisän nostaminen sen sijaan ei kuluta tukikuukausien lukumäärää. Jos tuensaaja maksaa vapaaehtoisesti takaisin tukikuukauden opintorahan tukivuotta seuraavan kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä, tukikuukausi palautuu uudelleen käytettäväksi. Takaisinperintä ei palauta tukikuukautta uudelleen käytettäväksi, ellei takaisinperintä aiheudu virheellisestä maksatuksesta tai 6 §:ssä tarkoitettua opintotuen myöntämisen estävän etuuden takautuvasta maksatuksesta.

Koulumatkatuki

Koulumatkatuesta säädetään lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetussa laissa (48/1997). *Koulumatkatukilain 2 §:n* mukaan koulumatkatukeen ovat oikeutettuja Suomessa asuvat ja Suomessa päätoimisesti opiskelevat lukiolaissa (629/1998) säädetyn lukiokoulutuksen tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) säädetyn ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat. Opiskelun päätoimisuudesta on voimassa, mitä opintotukilaissa säädetään. Myös muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena järjestettyihin kotitalousopintoihin, vammaisille opiskelijoille järjestettyyn valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen ja ohjaukseen sekä maahanmuuttajille järjestettyyn ammatilliseen peruskoulutukseen valmistaviin opintoihin osallistuvat opiskelijat ovat oikeutettuja koulumatkatukeen.

Koulumatkatukeen eivät kuitenkaan ole oikeutettuja etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen opiskelijat taikka näyttötutkintona suorittava-

van ammatilliseen perustutkintoon valmistavan koulutuksen opiskelijat.

Opiskelijan käyttämän matkustustavan perusteella määräytyvien matkakustannusten laskemisesta säädetään lain 4 §:ssä. Koulumatkasta aiheutuvia kustannuksia ei oteta kuitenkaan huomioon siltä osin, kuin ne aiheutuvat yli 100 kilometrin yhdensuuntaisesta koulumatkasta.

Koulumatkatuki voidaan myöntää oman matkustustavan perusteella opiskelijalle, joka käyttää koulumatkoihinsa muuta kuin joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta, jos lain 4 a §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät. Edellytyksenä on, että opiskelijan koulumatkasta on joukkoliikenteen tai koulukuljetuksen ulkopuolella yli viisi kilometriä yhdensuuntaista matkaa kohden, päivittäinen koulumatka odotuksiin kestävä keskimäärin yli kolme tuntia päivää kohden kuukaudessa taikka opiskelijalla on mahdollisuus käyttää joukkoliikennettä tai koulukuljetusta kuukauden aikana keskimäärin enintään kuudella yhdensuuntaisella koulumatkalla viikossa. Koulumatkatukea voidaan myöntää oman matkustustavan perusteella myös silloin, jos opiskelijalla ei ole mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä tai koulukuljetusta sen vuoksi, että koulumatka muusta syystä muodostuu opiskelijalle liian vaikeaksi tai rasittavaksi.

Lain 7 §:n mukaan koulumatkatuki myönnetään täysien opiskelukuukausien mukaan enintään yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa opintojen alkamispäivästä. Opiskelukuukausi oikeuttaa koulumatkatukeen, jos siinä on lukuvuoden opiskeluaikaan sisältyviä päiviä yhdenjaksoisesti yhteensä vähintään 18.

2.2 Kansainvälinen kehitys

Pohjoismaissa päätoimiseen opinteluun kannustetaan opiskelijalle itselleen maksettavalla opintotuella. Opintotuki on lainapainotteinen Ruotsissa ja Norjassa ja opintorahapainotteinen Tanskassa ja Suomessa. Islannissa tuki on kokonaan lainaa. Suomessa opintolaina on pankkilainaa, muissa Pohjoismaissa valtion lainaa. Rahamuotoisen tuen (opintorahan) osuus on Suomessa Tanskan jälkeen toiseksi korkein. Kokonaisuut-

raltään Suomen opintotuki (opintoraha ja opintolaina) on kuitenkin Pohjoismaiden alhaisin. Yhteistä Pohjoismaiden opintotukijärjestelmille on, että opintotuen saamiseen vaikuttavat opintojen edistyminen ja taloudellisen tuen tarve. Lisäksi tukiaika on rajattu, mutta siinä on huomioitu erilaiset elämäntilanteet ja tutkintojärjestelmä.

Norjassa opintotukea myönnetään enintään kahdeksaksi vuodeksi, Tanskassa puolestaan 70 kuukaudeksi, joka vastaa kuutta lukuvuotta. Ruotsissa tukiaika on 240 viikkoa, joka myös vastaa kuutta lukuvuotta. Tukiaika on määritelty erikseen alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon Tanskassa ja Islannissa. Jatko-opintoja tuetaan opintotuella kaikissa Pohjoismaissa Norjaa lukuun ottamatta.

Pohjoismaiden opintotukijärjestelmissä on erilaisia kannusteita opintojen nopeuttamiseksi. Norjassa tutkinnon ripeää suorittamista ja lainan käyttöä pyritään edistämään järjestelmällä, jossa tavoiteajassa valmistuneen opiskelijan nostama laina muuttuu osittain opintorahaksi. Tanskassa opintotukiaikansa loppuun käyttänyt opiskelija voi saada lainaa opintojensa loppuun saattamiseen. Islannissa lainan määrä on sidottu suoritettuihin opintopisteisiin. Suomessa on puolestaan käytössä verovähennys tavoiteajassa korkeakoulututkinnon suorittaneille.

Verrattuna muihin Euroopan maihin Suomen opintotuki on tasoltaan keskitasoa, mutta käyttöaste on korkea. Erityisiä kannustejärjestelmiä on käytössä esimerkiksi Alankomaissa, jossa tuki on aluksi lainaa, joka muuttuu opintorahaksi riittävän opiskelutahdin perusteella. Itävallassa ja Saksassa kannustetaan ikärajojen avulla suorittamaan opinnot nuorena ja tietyssä ajassa. Opintotukijärjestelmää saatetaan täydentää joissain maissa opintomenestyksen perusteella myönnettävillä stipendeillä.

2.3 Nykytilan arviointi

Opintotuen riittävyys

Nykyinen opintotukijärjestelmä on opintorahapainotteinen ja järjestelmän kattavuus on hyvä. Tuen piirissä on noin puolet kaikista perusasteen jälkeisessä päätoimisessa koulutuksessa olevista opiskelijoista. Rahamuoto-

toista tukea voidaan tietyissä tilanteissa korottaa vanhempien vähävaraisuuden perusteella ja opiskelijalla on rahamuotoisen tuen lisäksi mahdollisuus saada valtion takaamaa opintolainaa. Enimmäismääräinen opintotuki on nyt korkeampi kuin koskaan, mutta hie­man lainapainotteisempi kuin opintotukijär­jestelmän uudistuttua perusteellisesti 1990—luvun alussa. Opintotuen enimmäismäärä it­senäisesti asuvalla täysi-ikäisellä korkeakou­luopiskelijalla on noin 800 euroa kuukaudes­sa ja muussa oppilaitoksessa opiskelevalla noin 748 euroa kuukaudessa.

Tuen kokonaistaso on niukka, kun sitä ver­rataan minimitoimeentulon mittareihin. Pelk­kä opintotuki ei yleensä riitäkään turvaamaan opiskelijan toimeentuloa. Opiskelijan toi­meentulo on kohtuullinen silloin, kun opiske­lijalla on käytettävissään opintotuen lisäksi työtuloja, opiskelijaa hyödyntää myös opinto­lainan valtiontakauksen ja hänellä on koh­tuuhintainen asunto. Tuen riittävyttä hei­kentää kuitenkin se, että opintolainaa ei hyö­dynnetä täysimääräisesti. Lukuvuonna 2008—2009 lainatakausta haki opintotukea saavista korkeakouluopiskelijoista 48 pro­senttia ja toisen asteen opiskelijoista 27 pro­senttia. Vuonna 2008 ammattikorkeakoulu­ututkinnon suorittaneista opintolainaa oli 39 prosentilla ja yliopistossa tutkinnon suoritta­neista 36 prosentilla. Pääasiallisena syynä opintolainan alhaiseen käyttöasteeseen ovat hyvät mahdollisuudet ansiotyöhön sekä ko­kemus epävarmasta työmarkkina-asemasta ja lainanmaksukyvyistä tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Opintojen aikainen työssäkäynti on osalle opiskelijoista välttämätöntä toimeentulon turvaamisen näkökulmasta. Opintojen aikana hankittua työkokemusta pidetään yleisesti myös tärkeänä valmistumisen jälkeisen työ­listymisen kannalta. Työssäkäynnistä aiheu­tuu kuitenkin myös haittoja, joilla on merki­tystä opiskelijan taloudellisen selviytymisen ja päätoimisen opiskelun kannalta. *Opiskeli­jatutkimus 2006:n* mukaan työssäkäyvät opiskelijat käyttivät työhön keskimäärin 22 tuntia viikossa. Kaikista opiskelijoista 44 prosenttia arvioi, että työnteko on vaikuttanut haitallisesti opintojen edistymiseen ja yli­opisto-opiskelijoista näin arvioi peräti puolet vastanneista.

Kansaneläkelaitos selvitti vuonna 2009 opintotuen käyttöä rekisteriaineistojen perus­teella. Selvityksen kohdejoukkona olivat syyslukukausina 2003—2005 korkeakoulu­sa opintonsa aloittaneet opintotuen käyttäjät. Selvityksen mukaan korkeakouluopiskelijat käyttivät tukea melko säännöllisesti kolmen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Opinto­rahan osuus kaikkien korkeakouluopiskeli­joiden bruttovuosibudjetista oli opintojen alussa keskimäärin noin kolmannes, mutta neljännen opiskeluvuoden alussa enää alle viidennes. Opintojen alussa kymmenen pro­senttia ja muutaman opiskeluvuoden jälkeen enää kuusi prosenttia kaikista korkeakoulu­opiskelijoista tuli toimeen pelkällä opinto­tuella. Selvityksen mukaan toimeentuloerot opintojen aikana ovat suuret. Pienituloisim­man kymmenyksen bruttotulot olivat keski­määrin 170 euroa kuukaudessa ja suurituloisim­man kymmenyksen keskimäärin 1 040 euroa kuukaudessa. Opiskelijoiden työssä­käynti oli selvityksen mukaan hyvin yleistä, mutta eri opiskelijaryhmien ansiotulot vuo­den aikana vaihtelivat suuresti. Ansiotuloissa oli suuria eroja opiskelijaryhmien välillä muun muassa iän, opintojen vaiheen, koulu­tusväylän ja -alan, perheellisyyden ja maa­kunnan mukaan.

Korkeakouluopiskelijan opintotuki

Useimmissa yliopistotutkinnoissa on syys­lukukaudesta 2005 lukien siirrytty kaksipor­taiseen tutkintorakenteeseen, jossa ylempään korkeakoulututkintoon tähtäävät opiskelijat suorittavat myös alemman korkeakoulutut­kinnon. Opiskelijavalinnassa opiskelijat ote­taan pääsääntöisesti suorittamaan sekä alem­pi että ylempi korkeakoulututkinto, mutta opintotuki myönnetään kerralla alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa varten. Tämä saattaa johtaa opintotuen epätarkoituksen­mukaiseen käyttöön, jolloin tukikuukaudet eivät riitä ylempään korkeakoulututkinnon loppuunsaattamiseen. Kansaneläkelaitoksen syksyllä 2009 tekemän rekisteriselvityksen mukaan vuonna 2003 ylempään korkeakoulu­utkinnon suorittamisen aloittaneista opiske­lijoista vajaalla 10 prosentilla tilanne näyttää siltä, että tukiaika tulee käytetyksi loppuun ennen ylempään korkeakoulututkinnon suo­

rittamista. Vuonna 2008 ylempien korkeakoulututkinnon suorittaneet opiskelijat olivat käyttäneet keskimäärin 51 tukikuukautta.

Opintotukea myönnettiin lukuvuonna 2008—2009 yhteensä noin 165 000 korkeakouluopiskelijalle. Näistä syksyllä 2009 suoritettujen opintojen edistymisen seurannan piirissä oli noin 61 000 yliopisto-opiskelijaa ja noin 54 500 ammattikorkeakouluopiskelijaa. Selvityspyyntökirje opintojen edistymisestä lähetettiin noin 9 000 yliopisto-opiskelijalle ja noin 10 000 ammattikorkeakouluopiskelijalle. Kansaneläkelaitoksen vuonna 2009 tekemästä rekisteriselvityksestä saatujen suunta-antavien tulosten mukaan opintojen edistymisessä on ongelmia. Vuonna 2003 aloitaneilla ammattikorkeakouluopiskelijoilla oli kolmen opiskeluvuoden jälkeen opintosuorituksia keskimäärin 163 opintopistettä ja yliopisto-opiskelijoilla 166 opintopistettä. Tavoiteajassa valmistumisen kannalta tavoitteellinen suoritusmäärä kolmen opiskeluvuoden jälkeen olisi 180 opintopistettä.

Koulumatkatuki

Koulumatkatuen tarkoituksena on tukea koulutuksen saavutettavuutta sekä korvata koulumatkoista aiheutuvia kustannuksia erilaisissa liikenneoloissa. Tuen liikennepoliittinen luonne on olennainen, koska tuesta noin 74 prosenttia maksetaan joukkoliikenteen järjestäjille, noin 9 prosenttia koulutuksen järjestäjälle ja noin 17 prosenttia opiskelijalle itselleen. Koulumatkatukea sai lukuvuonna 2008—2009 noin 51 400 opiskelijaa, joista noin 70 prosenttia opiskeli ammatillisessa oppilaitoksessa ja 30 prosenttia lukiossa. Kevätlukukaudella 2009 keskimääräinen koulumatkatuki oli 134 euroa kuukaudessa. Tuki kohdentuu nuorimmille vielä vanhempansa luona asuville opiskelijoille, joista suuri osa ei saa opintotukea sen tarveharkintaisuuden vuoksi.

Koulumatkatukilainsäädäntöä on muutettu sen kymmenvuotisen historian aikana muutamia kertoja. Merkittävin koulumatkatukioikeuden laajennus on ollut ammatillisen peruskoulutuksen aikuisopiskelijoiden ottaminen koulumatkatuen piiriin vuonna 1999. Joulukuussa 2009 tuli voimaan joukkoliikennelaki (869/2009), jossa on otettu huomioon

EU:n palvelusopimusasetuksen vaatimukset. Nämä muutokset vaikuttavat joukkoliikenteen matkalippujen hinnoitteluun ja tätä kautta myös koulumatkatuen kustannuksiin ja myöntämisperusteisiin.

Koulumatkatuen kokonaisarviointia varten asetettu työryhmä kartoitti vuoden 2008 aikana koulumatkatuen kehittämistarpeita (*Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatukijärjestelmän kokonaisarviointi, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2008:10*). Työryhmän raportin mukaan koulumatkatuen saajamäärä oli järjestelmän olemassaolon aikana pysynyt samalla tasolla, mutta lukiossa opiskelevien saajien osuus oli laskenut. Koulumatkatuen piirissä olevien opiskelijoiden yleisin matkustustapa oli julkinen joukkoliikenne. Koulumatkatukimenot olivat kasvaneet arviointijakson aikana 48 prosenttia matkalippujen hinnan nousun myötä.

Työryhmä ehdotti useita parannuksia koulumatkatukeen. Ehdotukset parantaisivat koulutuksen saavutettavuutta ja selkeyttäisivät koulumatkatukijärjestelmää sekä opiskelijoiden että toimeenpanon kannalta. Järjestelmän kattavuuden parantaminen olisi perusteltua, koska lukio- ja ammatillisen koulutuksen verkon harveneminen aiheuttaa koulumatkojen pitenemistä, kasvavia matkakustannuksia ja lisää toimivan joukkoliikenteen tarvetta.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Hallituksen 24 päivänä helmikuuta 2009 tekemän politiikkariihen kannanoton mukaan työllisyysasteen nostaminen edellyttää työurien pidentämistä. Työurien alun aikaistamiseksi nykyistä merkittävämmän osan korkeakouluopiskelijoista tulisi siirtyä nopeammin työelämään tutkinnon suorittaneina. Tavoitteen toteuttamiseksi opintotuen osalta päätettiin, että ehdotukset opintotukijärjestelmän rakenteelliseksi uudistamiseksi tehtäisiin vuoden 2009 loppuun mennessä tavoitteena päätoimiseen opiskeluun kannustaminen. Opintotuesta vastaavan kulttuuri- ja urheiluministerin asettama opintotuen raken-

netta pohtinut johtoryhmä ehdotti muistiossaan *Opintotuen rakenteen kehittäminen, Tavoitteena päätoimiseen opiskeluun kannustaminen korkeakoulussa (opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:33)* toimenpiteitä, joiden avulla nykyinen opintotuki ohjaisi suunnitelmalliseen ja päätoimiseen opiskeluun, opintolainan käyttökelpoisuus opintojen rahoitusmuotona kohentuisi ja tuen taso olisi riittävä turvaamaan taloudelliset edellytykset päätoimiselle opiskelulle.

Esityksen tavoitteena on vahvistaa opintotuen kannustavuutta päätoimiseen opiskeluun. Taloudellisen tuen tarpeessa olevalta opiskelijalta edellytettäisiin jatkossa nykyistä sitoutuneempaa ja säännöllisempää opiskelua, mutta toisaalta opintotuen riittävyden parantuminen mahdollistaisi päätoimisen opiskelun opintotuen turvin. Riittävän opiskeluaikaisen toimeentulon turvaamiseksi opiskelijan tulisi hyödyntää opintotukea kokonaisuutena ja nykyistä suunnitelmallisemmin.

Koulumatkatuen kattavuutta parannettaisiin ja tuen myöntämisperusteita selkeytettäisiin, jotta järjestelmä edistäisi lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen saavutettavuutta.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Opintotuen rakenteellinen kehittäminen

Opintotuen nykyrakenteen uudistamisvaihtoehtoja on arvioitu aiemmin mainitussa opintotuen rakenteen kehittämistä pohtineen johtoryhmän muistiossa. Muistiossa on arvioitu malleja, joissa opintotuki olisi nykyistä opintorahapainotteisempi joko opintojen alussa tai lopussa. Alkuvaiheen parempi tuki ei aina takaisi opintojen loppuunsaattamista tavoiteajassa, vaan opintorahan pieneminen opintojen loppuvaiheessa saattaisi päinvastoin lisätä työssäkäyntiä, mikä vaikeuttaisi päätoimista opiskelua ja pitkittäisi tutkinon suorittamista. Opiskelijoiden työssäkäynti lisääntyy ja opintotuen käyttöaste laskee jo nykyään opiskeluvuosien myötä. Opintotukijärjestelmä, jossa ylempää korkeakoulututkintoa suorittava korkeakouluopiskelija voisi saada korkeampaa opintorahaa kuin alemmää korkeakoulututkintoa tai

ammattikorkeakoulututkintoa suorittava, ei puolestaan olisi yhdenvertaisen korkeakoulupolitiikan mukaista.

Johtoryhmän muistiossa on käsitelty myös lainapainotteista opintotukimallia. Lainamuotoisen tuen voidaan olettaa muodostavan opiskelijalle taloudellisen pakotteen opiskella nopeammin. Johtoryhmän muistiossa on arvioitu, että tällainen taloudellinen pakote voisi toimia joillekin kannusteena, mutta toisille siitä aiheutuisi huolta ja stressiä, mikä ei välttämättä olisi myönteistä opintoihin keskittymisen kannalta. Opintotuen muuttaminen lainapainotteisemmaksi olisi ongelmallista myös siksi, että opiskelijat nykyisinkin välttävätkin lainan ottamista. Lainapainotteisuus ei todennäköisesti lisäisi lainan käyttöä tai vähentäisi opiskelijoiden työssäkäyntiä, vaan työssäkäyvien opiskelijoiden osuus saattaisi jopa lisääntyä, koska pakkolainat eivät olisi mahdollisia. Lisäksi selkeästi nykyistä lainapainotteisempaan järjestelmään perustuva tuki olisi koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta haitallinen, sillä se saattaisi muuttaa opiskelijoiden sosioekonomiseen taustaan perustuvaa koulutukseen valikoitumista.

Johtoryhmän arvio oli, että nykyrakenteesta poikkeavien mallien vaikutus opintojen laajamittaiseen nopeuttamiseen olisi rajallista, koska merkittävä osa mahdollisesta parempitasoisesta opintotuesta kohdistuisi sellaisille opiskelijoille, jotka muutoinkin valmistuivat tavoiteajassa. Nykyjärjestelmän monimutkaistamista ei näin ollen katsottu tarkoituksenmukaiseksi. Opintotuella ei myöskään voida poistaa koulutusaloitaisista syistä johtuvia eroja opintojen suoritusajoissa.

Opintojen edistymisen seuranta

Johtoryhmän muistiossa on käsitelty myös vähimmäisopiskelun määritelmää, jonka mukaan opiskelijan tulisi käytettyjen tukikauden lukumäärästä riippumatta suorittaa lukuvuoden aikana tietty määrä opintosuorituksia (esimerkiksi 10/15/30 opintopistettä), jos hän on kyseisen lukuvuoden aikana nostonut opintotukea. Vähimmäisopiskelun kriteerin tavoitteena olisi kannustaa opiskelijoita säännölliseen ja päätoimiseen opiskeluun ja samalla kohdentaa opintotukea nykyistä paremmin päätoimisille opiskelijoille. Käy-

tännössä opintotukijärjestelmän piiristä rajautuisivat pois sellaiset opiskelijat, jotka ilman hyväksyttävää syytä edistyvät opinnoissaan huomattavan hitaasti ja nostavat opintotukea vain muutaman kuukauden lukuvuodessa. Näiden opiskelijoiden tulisi nopeuttaa opiskeluvauhtiaan voidakseen edelleen nostaa opintotukea.

Vuonna 2005 otettiin käyttöön yliopistotutkintojen opiskeluaikojen rajaus. Vähimmäisopiskelun määritelmän käyttöönotolla olisi osittain opiskeluaikojen rajauksen kanssa päällekkäinen säännönmukaiseen opiskeluun ja opiskeluaikojen lyhentämiseen tähtäävä tavoite. Uuden kriteerin käyttöönotto kasvattaisi myös opintotukilautakuntien työmäärää. Lisäksi vähimmäisopiskelun määritelmä rajaisi opintotukijärjestelmän ulkopuolelle sellaiset opiskelijat, joille kertyy lukuvuodessa vain vähän opintosuorituksia ja jotka tämän vuoksi käyttävät yksittäisiä opintotukikuukausia.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Opintotuen riittävyys

Opintolainan käyttökelpoisuuden kehittäminen

Nykyisin opiskelijan tulee opintotukihakemuksen yhteydessä hakea erikseen kutakin opintotuen osaa eli opintorahaa, asumislisää ja opintolainan valtiontakausta. Opiskelija hakeekin usein lukuvuoden alussa vain opintorahaa ja asumislisää, mutta ei lainatakausta. Jos opiskelija tällöin myöhemmin lukuvuoden aikana haluaakin nostaa myös opintolainaa, hänen tulee hakea valtiontakausta uudella hakemuksella ja takaus voidaan myöntää aikaisintaan hakemuksen jättämiskuukauden alusta lukien. Opintolainan valtiontakauksen myöntämistä ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtiontakaus myönnettäisiin siihen oikeutetulle korkeakouluopiskelijalle ilman erillistä hakemusta opiskelijan hakiessa opintorahaa. Tällainen myöntämismenettely todennäköisesti lisäisi opintolainan käyttöä, kun opiskelija voisi tarvittaessa saada aina koko lukuvuoden lainamäärän käyttöönsä. Opiskelija voisi kuitenkin halutessaan jättää lainan kokonaan nostamatta tai nostaa ha-

luamansa summan myönnetyn enimmäistakauksen puitteissa.

Muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden tulisi jatkossakin hakea lainatakausta erikseen. Toisen asteen opiskelijat ovat keskimäärin korkeakouluopiskelijoita nuorempia ja opintoja aloittaessaan usein vielä alaikäisiä. Erillisen hakumenettelyn säilyttämisellä pyrittäisiin ehkäisemään lainan takaisinmaksusta aiheutuvia ongelmia, sillä lainatakauksen automaattinen myöntäminen saattaisi houkuttaa erityisesti nuoria opiskelijoita ottamaan opintolainaa ilman asian edellyttämää harkintaa.

Opintolainan valtiontakaus myönnetään pääsäännön mukaan vain opintorahaa saavalle opiskelijalle. Lisäksi lainatakaus voidaan tietyissä tilanteissa myöntää itsenäisesti asuvalle muussa oppilaitoksessa kuin lukiossa opiskelevalle opiskelijalle, vaikka opiskelija ei olisikaan oikeutettu opintorahaan. Nykyisten poikkeussääntöjen perusteella itsenäisesti asuvat 18–19-vuotiaat lukiolaiset ovat eriarvoisessa asemassa verrattuna itsenäisesti asuviin samanikäisiin ammatillisten oppilaitosten opiskelijoihin, jotka voivat saada lainatakauksen vanhempien tulojen sitä estämättä. Lainatakaus oikeutta ehdotetaankin laajennettavaksi siten, että myös itsenäisesti asuvat 18 vuotta täyttäneet lukiolaiset voisivat saada lainatakauksen samoin perustein kuin ammatillisen koulutuksen opiskelijat. Tällainen lainatakaus oikeuden laajennus olisi perusteltua paitsi opiskelijoiden välisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta, myös erityisesti silloin, jos lukioverkko tulevaisuudessa harvenee siten, että merkittävä osa lukiolaisista joutuu muuttamaan opintojen vuoksi pois kotipaikkakunnaltaan.

Opiskelu ja eläminen ulkomailla aiheuttavat merkittäviä lisäkustannuksia, joita nykyinen opintotuki ei kokonaan kata. Valtiontakauksen enimmäismäärää ehdotetaan korotettavaksi ulkomailla suoritettavissa opinnoissa 600 euroon kuukaudessa. Valtiontakauksen korottaminen vaikuttaisi ulkomailla tutkinnon suorittaneiden opintolainavähennyksen määrään, sillä tutkinnon laajuuden mukainen enimmäislainamäärä lasketaan tutkinnon suorittamishetkellä voimassa olevien opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärää koskevien säännösten mukaan. Vaihto-

opintoja ulkomailla suorittavien opintolainavähennyksen määrään muutoksella ei olisi vaikutusta.

Korkoavustus

Opintolainan korkoavustuksen tulo-rajaja ehdotetaan korotettavaksi, jotta avustus kohdentuisi nykyistä paremmin niille opintonsa päättäneille, joilla on pienet tulot ja jotka koulutuksesta huolimatta eivät vielä ole työllistyneet. Korkoavustuksen tulo-rajajien tarkistamisen arvioidaan olevan yksi tehokas keino vähentää valtion takausvastuun määrää.

Kaikkien palkansaajien ansiotasoo on nouseut vuodesta 1996 vuoteen 2008 yhteensä noin 54 prosenttia. Korkoavustuksen tulo-rajaja ehdotetaankin tällä perusteella korotettavaksi 1 195 euroon kuukaudessa. Lasten lukumäärään perusteella määräytyviä tulo-rajaja ehdotetaan korotettavaksi vastaavasti 1 380 euroon kuukaudessa, jos lapsia on yksi, 1 430 euroon kuukaudessa, jos lapsia on kaksi ja 1 515 euroon kuukaudessa, jos lapsia on kolme tai useampia.

Korkoavustuksen tulo-rajaja on korotettu edellisen kerran vuonna 1996. Korkoavustuksen saajia oli vuonna 2008 yhteensä 6 050 ja keskimääräinen avustus oli 277 euroa vuodessa. Valtion maksettavaksi takauksen perusteella tuleva keskimääräinen opintovelka oli keskimäärin 4 000 euroa. Vuonna 2008 valtiontakauksen perusteella maksettiin pankkeille lainakannasta noin kaksi prosenttia. Korkoavustusta maksettiin 1,6 miljoonaa euroa, joka on noin 14 prosenttia 11,5 miljoonan euron korkokannasta.

Harjoittelupalkan ja apurahojen erillisen tarveharkinnan poistaminen

Opintotukilain 20 §:stä ehdotetaan kumottavaksi työharjoittelusta tai työssäoppimisen perusteella maksettavaa palkkaa sekä oppilaitokselta saatua apurahaa koskeva erillinen taloudellinen tarveharkinta. Säännös monimutkaistaa opintotuen tarveharkintaa, on opiskelijalle vaikeasti ymmärrettävä eikä sen oikeudenmukainen toimeenpano ole mahdollista, koska harjoittelupalkan ja apurahojen suuruuden selvittäminen on usein opiskelijan

oman ilmoituksen varassa. Järjestelmä olisi myös opiskelijalle helpommin ymmärrettävä, jos opiskelijan omiin tuloihin perustuva tarveharkinta perustuisi ainoastaan käytössä olevaan vuositulomalliin. Harjoittelu- tai työssäoppimisajan palkka ja apurahat otettaisiin edelleen huomioon opiskelijan omina tuloina lain 17 §:n mukaisesti.

Erillinen taloudellinen tarveharkinta koskisi edelleen oppilaitoksen maksamaa päivärahaa tai vastaavaa taloudellista etuutta.

Korkeakouluopiskelijan opintotuki

Opintojen riittävä edistyminen

Opintojen edistymisen tehostamiseksi ja säännölliseen opiskeluun kannustamiseksi korkeakouluopiskelijoiden opintojen edistymisen seurannan menettelytapoja ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi. Nykyisin eräät menettelytavat saattavat vaihdella opintotukilautakunnittain. Opintojen edistymisen seurannassa käytettävä tukikuukausikohtainen suoritustaso ehdotetaan nostettavaksi nykyisestä 4,8 opintopisteestä viiteen opintopisteeseen. Lisäksi seuranta ehdotetaan kohdistettavan nykyistä kattavammin edellisen lukuvuoden suorituksiin.

Opintotuen maksamista voidaan edistymisen seurannan yhteydessä jatkaa määräaikaista. Ehdotuksen mukaan korkeakouluopinnoissa tuki voitaisiin tällöin myöntää määräaikaista enintään lukuvuoden loppuun asti. Määräajan päättymisen jälkeen opintotuen maksamista voitaisiin jatkaa, jos opiskelijalla on opintosuorituksia kyseisen lukuvuoden ajalta vähintään viisi opintopistettä tukikuukautta kohti. Jos opintotuki lakkautettaisiin opintojen riittämättömän edistymisen vuoksi, korkeakouluopinnoissa tuki lakkautettaisiin sen lukukauden lopussa, jolloin edistymisen seuranta on suoritettu.

Opintotuen takaisinperintää voitaisiin harvina erittäin vähäisten opintosuoritusten perusteella. Opintosuorituksia katsottaisiin olevan erityisen vähän, jos edellisen lukuvuoden ajalta opintosuorituksia on keskimäärin vähemmän kuin yksi opintopiste tukikuukautta kohti.

Jos opintotuki on lakkautettu opintojen riittämättömän edistymisen perusteella, opinto-

tuen maksamista voitaisiin jatkaa, kun opiskelijalla on opintosuorituksia koko opiskeluajalta vähintään viisi opintopistettä tukikoukautta kohti tai opiskelija on tuen lakkauttamisen jälkeen suorittanut vähintään 20 opintopisteen laajuiset opinnot.

Kaksiportaisen tutkintorakenteen huomioon otaminen opintotuen myöntämisessä

Opintotuen suunnitelmallisen käytön edistämiseksi opintotuen myöntämiskäytäntöä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alempi että ylempi korkeakoulututkinto, tuki myönnettäisiin erikseen ensin alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen ja vasta tämän jälkeen ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Tutkintojen yhteenlaskettu enimmäistukiaika määriteltäisiin kuitenkin tutkintojen yhteenlasketun laajuuden perusteella kuten nykyisin.

Kaksiportainen tutkintorakenne ehdotetaan otettavaksi huomioon myös lain 7 a §:n mukaisen enimmäistukiajan pidennyksen myöntämisessä. Enimmäistukiajan pidentämistä koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös alemman korkeakoulututkinnon enimmäistukiaikaa voitaisiin pidentää, vaikka opiskelija olisikin otettu suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa. Lisäksi pidennyksen myöntämistä ehdotetaan joustavoitettavaksi siten, että pidennys voitaisiin myöntää esimerkiksi alemman ja ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen tai ammattikorkeakoulututkinnon ja erillisen maisteriohjelman suorittamiseen. Pidennyksen myöntämisperusteita ei kuitenkaan muutoin ehdoteta muutettavaksi ja pidennystä voitaisiin edelleen myöntää yhteensä enintään yhdeksäksi kuukaudeksi.

Yliopistojen kaksiportainen tutkintorakenne ehdotetaan otettavaksi huomioon myös opiskelijan omia tuloja koskevassa tulovalvonnassa, koska opiskelija voi alemman korkeakoulututkinnon suorittuaan päättää opintonsa ja siirtyä pysyvästi työmarkkinoille. Opiskelijan omien tulojen huomioimista koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että alemman korkeakoulututkinnon suorittamiskuukausi voitaisiin opintotuen tulovalvonnassa katsoa tutkinnon suorittamis-

kuukaudeksi, jos opiskelija on todisteellisesti päättänyt opintonsa alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Tällöin opintojen päättymisen jälkeen saatuja tuloja ei otettaisi huomioon siltä osin kuin vapaa tulo ylittyisi niiden perusteella. Koska opintotuki ehdotetaan jatkossa myönnettäväksi erikseen alemman ja ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen, opinnot voitaisiin katsoa päättäneiksi myös silloin, kun opiskelija on käyttänyt alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen tarkoitettua enimmäistukiajan.

Opintotuen myöntäminen tieteellisiin, taiteellisiin ja ammatillisiin jatko-opintoihin

Opintotuen myöntäminen tieteellisiin, taiteellisiin ja ammatillisiin jatko-opintoihin ehdotetaan rajattavaksi yhdeksään tukikoukauteen. Rajaus mahdollistaisi jatko-opintojen aloittamisen opintotuella tai opintotukikuukausien käyttämisen esimerkiksi apurahajaksojen välillä. Opintotuki ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaisiin jatko-opintojen rahoitusmuoto, vaan tehokas ja sitoutunut tutkijankoulutus tulisi pyrkiä järjestämään esimerkiksi palvelussuhteeseen perustuvaksi.

Asumislisäkuukauden määrittäminen tukikuukaudeksi

Opintotukilain mukaista tukikuukauden määritelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että tukikuukaudeksi katsottaisiin kuukausi, jolta opiskelija on saanut opintorahaa tai asumislisää. Näin tukikuukauden määritelmä olisi yhtenäinen opintotukiajan määrittelyssä, opintojen edistymisen seurannassa ja tulovalvonnassa. Tukikuukauden määritelmän muuttamisen tavoitteena on edistää opintotuen suunnitelmallista käyttöä ja edistää tutkinnon suorittamista tukiajassa.

Nykyisin pelkän asumislisän nostaminen ei kuluta korkeakouluopiskelijan tukikuukausia, mutta on tukikuukausi tulovalvonnassa ja opintojen edistymisen seurannassa. Tukikuukausia säästääkseen opiskelijat saattavat nykyisin nostaa pitkiäkin jaksoja pelkkää asumislisää. Tämä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista opintotuen käyttöä, koska mahdollisuus pelkän asumislisän nostamiseen

saattaa pitkittää tutkinnon suorittamisaikaa. Opintotukioikeuden päätyttyä opiskelijalle voidaan tarvittaessa myöntää yleistä asumistukea, jos hän ei ole vielä saanut opintojaan päätökseen.

Tukikuukausi palautuisi ehdotetun muutoksen jälkeen uudelleen käytettäväksi, jos opiskelija maksaisi vapaaehtoisesti takaisin tukikuukauden opintorahan ja asumislisän tukivuotta seuraavan kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä. Laissa ei ole säännelty, voiko opintotuen vapaaehtoisen palautuksen myöhemmin perua. Soveltamiskäytännöksi on kuitenkin muodostunut, ettei vapaaehtoista palautusta voi perua, vaan opintotuen uudelleen myöntämisessä noudatetaan lain 23 §:ssä määriteltyä normaalia opintotuen hakuaikaa. Vapaaehtoisen palautuksen peruminen ei olekaan tarkoituksenmukaista, koska käytettyjen tukikuukausien lukumäärää käytetään myös arvioitaessa opintojen riittävää edistymistä. Jos vapaaehtoisen palautuksen voisi myöhemmin perua, jouduttaisiin myös opintojen riittävä edistyminen arvioimaan aina uudelleen, koska käytettyjen tukikuukausien lukumäärä kasvaisi. Selkeyden vuoksi vapaaehtoista palauttamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että vapaaehtoisesti takaisinmaksettu opintotuki voitaisiin myöntää uudelleen lain 23 §:n mukaista hakuaikaa noudattaen.

Koulumatkatuki

Koulumatkatuen piiriin ehdotetaan otettavaksi näyttötutkintona suoritettavan ammatilliseen perustutkintoon valmistavan koulutuksen sekä pelastusalan ja vankeinhoitoalan ammatilliseen tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijat. Lähtökohtana on, että päätoimisesti opiskelevia tuen tarpeessa olevia ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoita kohdeltaisiin yhdenvertaisesti koulutuksen järjestämistavasta riippumatta.

Koulumatkakustannukset ehdotetaan huomioitavaksi myös yli 100 kilometriä ylittävältä koulumatkan osuudelta, kun opiskelija käyttää koulumatkaansa joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää kuljetusta, koska yhä nopeammat joukkoliikenteen matkustustavat ovat yleistyneet. Koulumat-

katukea ehdotetaan myönnettäväksi opintojen keston mukaan tarvittaessa pidemmäksi ajaksi kuin yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa, sillä koulutuksen saavutettavuuden kannalta yhdeksän kuukauden rajoitus ei ole perusteltu.

Lisäksi koulumatkatuen myöntämisperusteita ehdotetaan joustavoitettavaksi siten, että koulumatkatuki voitaisiin hakemuksesta myöntää oman matkustustavan perusteella, jos opiskelijan koulumatka tai käytetty matkustustapa vaihtuu useita kertoja lukuvuoden aikana. Muutoin tukea jouduttaisiin tarkistamaan useita kertoja lukuvuoden aikana ja tuki saattaisi jäädä oman matkustustavan mukaan määräytyvää tukea pienemmäksi.

Lakiin ehdotetaan myös lisättäväksi säännös koulumatkatuella tuetun lipputuotteen ensimmäisestä ja viimeisestä ostopäivästä. Ei ole tarkoituksenmukaista, että koulumatkatukeen oikeutettu opiskelija voisi ostaa kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitettua lipputuotteen siten, että suurin osa matkoista kohdistuisi muulle kuin opiskeluajalle. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös koulumatkatuen takaisinperinnästä joukkoliikennettä käytettäessä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Opintoraha ja asumislisä

Arvion mukaan noin 3 000 opiskelijaa vuosittain ei saa opintorahaa harjoitteluajalta maksettavan palkan tai oppilaitokselta saadun apurahan vuoksi. Harjoitteluajan palkkaa ja oppilaitoksen apurahaa koskevasta erillisestä tarveharkinnasta luopuminen lisäisi momentin 29.70.55 (opintoraha ja asumislisä) määrärahatarvetta vuonna 2011 arviolta 1,5 miljoonaa euroa ja vuodesta 2012 lukien 3,5 miljoonaa euroa.

Opintotuen myöntämiskäytännön muuttaminen kaksiportaisen tutkintorakenteen mukaiseksi ei aiheuttaisi välittömästi valtiontaloudellisia vaikutuksia. Pidemmällä aikavälillä muutos todennäköisesti vähentäisi muutamalla kuukaudella sitä tukikuukausimäärää, joka käytetään alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Muutaman vuoden vii-

veellä ehdotus vähentäisi määrärahan tarvetta siten, että vuonna 2014 syntyvä säästö olisi arviolta 1,5 miljoonaa euroa ja vuodesta 2015 alkaen 3,5 miljoonaa euroa.

Tukikuukauden määritelmän muuttaminen vähentäisi asumislisän käyttöä siten, että arvion mukaan noin 6 000 asumislisän saajaa käyttäisi vuosittain muutaman kuukauden vähemmän asumislisää. Vuonna 2011 määräraharahat vähenisi arviolta 2 miljoonaa euroa ja vuodesta 2012 lukien 4,5 miljoonaa euroa.

Opintotuen myöntäminen jatko-opintoihin enintään yhdeksälle kuukaudelle vähentäisi määrärahan tarvetta vuonna 2011 arviolta 0,2 miljoonaa euroa ja vuodesta 2012 lukien 0,5 miljoonaa euroa.

Opintojen edistymisen seurannan muutosten arvioidaan yhteensä vähentävän määrärahan tarvetta vuonna 2011 0,6 miljoonaa euroa ja vuodesta 2012 lukien 2,3 miljoonaa euroa.

Korkoavustus

Korkoavustuksen tulorajojen tarkistaminen lisäisi korkoavustusmenoja, mutta samalla arvioidaan valtiolle takaajana maksettavaksi tulevien lainojen määrän vähenevän. Jos valtio korkoavustuksen tulorajojen korottamisen myötä maksaisi opintovelallisen korot, opintovelallinen välttäisi lainan takaisinmaksuvaikudet eikä valtio joutuisi takausvastuun perusteella maksamaan pankille koko lainasummaa. Ehdotettujen uusien tulorajojen alueella on arviolta 25 500 opintovelallista. Korkoavustusta maksettaisiin tästä joukosta arviolta 3 300 henkilölle. Arvion mukaan momentin 29.70.52 korkoavustusmenot lisääntyisivät vuonna 2011 0,4 miljoonaa euroa ja vuodesta 2012 lukien 0,8 miljoonaa euroa. Jos arviolta 510 henkilön lainaa ei tarvitsisi korkoavustuksen saamisen vuoksi maksaa valtiontakauksen perusteella, valtion takaajana maksettavaksi tulevien lainojen määrä kuitenkin vähenisi ja takausvastuusuo- ritusten määrärahatarve pienenesi.

Koulumatkatuki

Koulumatkatukioikeuden laajentaminen toisi koulumatkatuen piiriin arviolta 1 500 ammatillista perustutkintoa näyttötutkintona

suorittavaa opiskelijaa ja muutama kymmenen pelastusalan ja vankeinhoitoalan opiskelijaa. Tukioikeuden laajennus lisäisi yhteensä määrärahatarvetta vuonna 2011 arviolta 0,6 miljoonaa euroa ja vuodesta 2012 lukien 1,2 miljoonaa euroa.

Vuosittain olisi arviolta 4 500 opiskelijaa, jotka opintojen keston perusteella voisivat saada koulumatkatukea pidemmältä ajalta kuin yhdeksältä kuukaudelta. Koulumatkatukioikeuden laajentaminen koko lukuvuoden ajalle lisäisi kustannuksia vuonna 2011 arviolta 0,5 miljoonaa euroa ja vuodesta 2012 lukien 1,3 miljoonaa euroa.

Arviolta noin 100 opiskelijalla voisi syntyä lisäkustannuksia yli 100 kilometrin koulumatkan osalta, josta aiheutuva lisämäärärahan tarve olisi vuositasolla enintään 0,1 miljoonaa euroa.

Muilla koulumatkatukeen ehdotetuilla muutoksilla ei olisi merkittäviä valtiontaloudellisia vaikutuksia.

Yhteensä momentille 29.70.59 (lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuki) syntyvä lisämäärärahan tarve olisi vuonna 2011 1,1 miljoonaa euroa ja vuonna 2012 2,6 miljoonaa euroa.

4.2 Vaikutukset opiskeluun ja opiskelijan talouteen

Opintotuki

Harjoittelupalkan ja oppilaitoksen maksaman apurahan erillisestä tarveharkinnasta luopuminen lieventäisi opiskelijan omiin tuloihin perustuvaa tarveharkintaa ja parantaisi opiskelijan taloudellista tilannetta sekä kannustaisi opiskelijaa hakeutumaan harjoitteluun.

Opintolainan valtiontakauksen korottaminen ulkomailla opiskelua varten 600 euroon kuukaudessa yhdenmukaistaisi ja parantaisi ulkomailla opiskelevien opintotukea. Ulkomailla opiskelevan korkeakouluopiskelijan tuki nousisi 160 euroa kuukaudessa ja muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden tuki 240 euroa kuukaudessa. Ulkomailla opintojaan harjoittavan opiskelijan opintotuki olisi tällöin enimmäismäärältään 1 108 euroa. Yhteensä ulkomailla opiskelevia opintotuen saajia on noin 11 000, joista noin 4 400 opiske-

lee tutkintoa ulkomaaisessa oppilaitoksessa ja noin 6 600 opiskelee ulkomailla määräaikaaisesti.

Opintolainan valtiontakauksen myöntäminen automaattisesti opintorahan yhteydessä siihen oikeutetuille korkeakouluopiskelijoille mahdollistaisi opintolainan valtiontakauksen hyödyntämisen nopeasti ja lisäksi näin ollen lainan käyttöä. Toisen asteen opiskelijoiden lainatakatuuden laajentaminen puolestaan nostaisi itsenäisesti asuvien 18—19-vuotiaiden lukiolaisten opintotuen tasoa.

Korkoavustuksen tulojen korottaminen parantaisi lainanoton turvallisuutta taloudellisten riskitilanteiden varalta ja kannustaisi opintolainan käyttöön opintojen aikaisen toimeentulon rahoitusmuotona. Korkoavustuksen tulojen korottaminen parantaisi erityisesti pienituloisten, kuten työttömien tai kotona lasta hoitavien opintovelallisten mahdollisuuksia selviytyä opintolainan takaisinmaksusta. Tuloraja nousisi 420 euroa niillä opiskelijoilla, joilla ei ole huollettavanaan lapsia. Tuloraja nousisi vastaavasti 485 euroa kuukaudessa, jos lapsia on yksi, 500 euroa kuukaudessa, jos lapsia on kaksi ja 530 euroa kuukaudessa, jos lapsia on kolme tai useampia.

Opintotuen myöntäminen erikseen alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamista varten sekä tukikuukauden määrittämisen muuttaminen edistäisivät opintotuen käytön suunnitelmallisuutta ja päätoimista opintoihin keskittymistä opintotukiaikana. Eräissä tilanteissa opintotuen kokonaisuus saattaisi lyhentyä, mutta ehdotetut muutokset kuitenkin ohjaisivat tutkinnon suorittamiseen tavoiteajassa ja varmistaisivat tukikuukausien riittävyyttä koko opiskeluaikalle.

Opintojen edistymisen seuranta-kriteerien muuttamisen tavoitteena olisi seurannan avulla havaita ne opiskelijat, joiden opinnot ovat syystä tai toisesta hidastuneet. Tarkoituksena olisi ohjata opiskelijaa säännölliseen opiskeluun ja opintotuen suunnitelmalliseen käyttöön ja näin osaltaan lyhentää tutkinnon suorittamisaikaa. Vaatimuskriteerien muuttaminen heijastuisi todennäköisesti siten, että suurin osa niistä opiskelijoista, jotka nykyisellä opiskelutahdillaan eivät saavuttaisi vaadittua suoritusmäärää, muuttaisivat käyttäytymistään ja ryhtyisivät opiskelemaan vähin-

täänkin uusien kriteerien edellyttämällä tavalla. Opintojen nopeuttaminen lyhentäisi näiden opiskelijoiden kohdalla myös tutkinnon suorittamisaikaa. Ehdotettujen muutosten voidaan arvioida lisäävän jonkin verran myös opintotuen lakkautuksia ja takaisinperintöjä. Vähäinen opintosuoritusmäärä ei kuitenkaan automaattisesti merkitsisi opintotuen lakkauttamista, vaan tuen maksamisen jatkaminen arvioitaisiin jatkossakin opiskelijan esittämän selvityksen perusteella. Opintotuen maksamista voitaisiin jatkaa, vaikka opintosuorituksia ei olisikaan riittävästi, jos opiskelija esittää hyväksyttävän syyn, jonka vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet.

Lukuvuoden 2007—2008 tietojen perusteella opintojen edistymisen seurannassa selvityspyynnökirjeen saavien opiskelijoiden määrä olisi lisääntynyt noin 3 600 opiskelijalla, jos suoritusvaatimus olisi ollut viisi opintopistettä tukikuukautta kohti. Lukuvuotta 2008—2009 koskevan edistymisen seurannan tietojen perusteella oli arviolta noin 1 500 korkeakouluopiskelijaa, jotka eivät olleet valmistumisvaiheessa ja joilla oli opintosuorituksia alle kaksi opintopistettä tukikuukautta kohti seuranta-aikana edeltävänä lukuvuonna, mutta koko opiskeluaikana kuitenkin vähintään 4,8 opintopistettä tukikuukautta kohti. Jos lisäksi edistymisen seurannan kattavuuden parantaminen otetaan huomioon, edistymisen seurantaan ehdotettujen muutosten myötä arviolta yhteensä noin 6 000 opiskelijan tulisi nopeuttaa nykyistä opiskelutahdian.

Koulumatkatuki

Koulumatkatukeen ehdotetuilla muutoksilla olisi huomattavaa taloudellista merkitystä niille opiskelijoille, jotka ovat nyt koulumatkatuen ulkopuolella koulutuksen järjestämistavan vuoksi tai eivät saa yhdeksän kuukauden rajoituksen vuoksi koulumatkatukea lukuvuosittaisen opintojen kokonaiskeston ajalle. Lisäksi oman matkustustavan käyttämisen joustavoittaminen ja 100 kilometrin enimmäisrajasta luopuminen parantaisivat yksittäisten opiskelijoiden koulumatkatuen tasoa. Keskimääräisen koulumatkatuen arvioidaan olevan noin 148 euroa kuukaudessa.

4.3 Vaikutukset opintotuen ja koulumatkatuen toimeenpanoon

Ehdotuksilla olisi merkittäviä vaikutuksia opintotuen ja koulumatkatuen toimeenpanoon. Tietojärjestelmämuutosten lisäksi ehdotukset edellyttäisivät muutoksia asiakastiedotukseen, menettelyohjeisiin, asiakaskirjeisiin ja päätösteksteihin.

Harjoitteluaikaa ja apurahaa koskevasta erillisestä tarveharkinnasta luopuminen vähentäisi hakemusten ja erityistä selvittelyä edellyttävien opintotuen tarkistuspäätösten määrää sekä samalla myös ohjeistus- ja neuvontatarvetta.

Lainatakauksen automaattinen myöntäminen opintorahan yhteydessä edellyttäisi muutoksia hakemismenettelyyn ja tietojärjestelmään muun muassa maksuhäiriötapausten käsittelyn osalta. Ehdotus kuitenkin vähentäisi lisätukihakemuksia vuositasolla muutamalla tuhannella. Lainatakauksen määrän korottaminen ulkomailla opiskelevilla ja korkoavustuksen tulorajojen korottaminen eivät aiheuttaisi merkittäviä muutoksia toimeenpanon kannalta. Korkoavustuksen tulorajojen korotus kuitenkin lisäisi hakemuskäyttöä arviolta 7 000—8 000 hakemuksella vuositasolla.

Korkeakouluopiskelijoiden tukiaikaan ja opintojen edistymisen seurantaan ehdotetut muutokset vaikuttaisivat huomattavia muutoksia opintotuen tietojärjestelmään sekä hakemis- ja myöntämistoimintaan. Opintotuen myöntäminen erikseen alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen lisäisi muutaman vuoden viiveellä opintotuen hakemuskäyttöä arviolta 15 000 hakemuksella vuosittain. Tukikuukauden määrittelyn muuttaminen puolestaan vähentäisi hakemuksia vuositasolla muutamalla tuhannella.

Opintojen edistymisen seurantaan koskevilla muutosehdotuksilla olisi merkittäviä vaikutuksia korkeakouluopiskelijoiden opintojen edistymisen seurantaan toimeenpanoon. Myös korkeakoulujen opintotukilautakuntien tulisi tarkistaa ohjesääntönsä ja asiakastiedotuksensa. Muutokset kuitenkin selkeyttäisivät ja yhdenmukaistaisivat seurannan toimeenpanoa, mikä takaisi eri korkeakouluissa opiskelevien yhdenvertaisen kohtelun ja helpottaisi korkeakoulujen opintotukilautakuntien toi-

mintaa, kun tapauskohtaisen harkinnan osuus menettelytavoissa vähenisi.

Edistymisen seurannassa käsiteltävien tapausten määrän kasvulla ja edistymisen seurannan menettelytapojen muutoksella olisi vaikutusta työmääriin eri tahoilla. Muutokset vaikuttaisivat korkeakoulujen opintotukilautakuntien lakisääteiseen työhön eli edistymisen seurannan toimeenpanon harkinnanvaraiseen osuuteen, ratkaisutyöstä sopimuksen tehneiden opintotukilautakuntien ratkaisutyöhön sekä Kansaneläkelaitoksessa tehtävään päätöksentekotyöhön niiden korkeakoulujen osalta, joiden kanssa ei ole tehty sopimusta ratkaisutyöstä. Tällaisia korkeakouluja ovat tällä hetkellä kaikki ammattikorkeakoulut ja taidekorkeakoulut sekä vuoden 2011 alusta lukien Helsingin yliopisto. Lähetettävien selvityspyyntökirjeiden määrän kasvu lisäisi opintotuen käsittely-yksiköiden työmäärää. Työmäärän lisäys olisi kuitenkin kohtuullisen pieni, sillä arvioitu lisäys kirjeiden määrässä olisi vuositasolla muutamia tuhansia ja selvityspyynnot jakaantuisivat noin 50 opintotukilautakunnalle. Samassa suhteessa lisääntyisivät opintotuen lakkautuspäätökset, määräaikaiset myönnöt ja uudet hakemukset määräaikaisen myönnön tai lakkautuksen jälkeen. Näiden osalta kyse olisi useasta sadasta uudesta lakkautuspäätöksestä tai määräaikaisesta myönnöstä ja uudesta hakemuksesta sekä arviolta sadasta uudesta takaisinperintätapauksesta.

Koulumatkatuen osalta ehdotetut muutokset eivät aiheuttaisi merkittäviä muutoksia tietojärjestelmiin. Koulumatkatuen piiriin tulisi uusia saajaryhmiä, mikä lisäisi vuosittaisia hakemuskäyttöä, mutta toisaalta myöntämisrajoitusten poistaminen selkeyttäisi koulumatkatuen toimeenpanoa.

4.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Opintotukea koskevien ehdotusten arvioidaan edistävän päätoimista opiskelua ja opintojen loppuunsaattamista tavoiteajassa. Yhteensä opintotukea saavia opiskelijoita on vuosittain noin 290 000, joista korkeakouluopiskelijoita noin 165 000. Ehdotuksilla arvioidaan voitavan edistää erityisesti niiden opintotukea käyttävien korkeakouluopiskelijoiden päätoimista opiskelua, jotka eivät nyt

valmistu tavoiteajassa. Tämän potentiaalisen kohderyhmän suuruus on opintotuen käyttöasteesta riippuen noin 15 000 korkeakouluopiskelijaa, joista noin 40 prosenttia olisi yliopisto-opiskelijoita ja noin 60 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoita.

Tarkkaa arviota opintojen nopeutumisesta ja opiskelijamäärästä on vaikea tehdä, koska opiskelijoiden käyttäytymiseen vaikuttavat monet tekijät. Nykyisin ammattikorkeakoulusta valmistutaan keskimäärin neljässä vuodessa ja yliopistosta 6,5 vuodessa. Kaikista yliopistossa aloittavista ja opintojaan jatkavista valmistuu kuudessa vuodessa 47 prosenttia ja ammattikorkeakoulussa viidessä vuodessa 60 prosenttia. Näistä opiskelijoista suurin osa on käyttänyt opintojensa aikana opintotukea. Tuen käyttöaste on yliopistossa yli 60 prosenttia ja ammattikorkeakoulussa yli 70 prosenttia.

Koulumatkatuen osalta ehdotuksilla varmistettaisiin koulutuksen saavutettavuus opiskelijan asuinpaikasta riippumatta sekä tuettaisiin joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä erityisesti haja-asutusalueilla.

5 Asian valmistelu

5.1 Asian valmisteluvaiheet ja aineisto

Esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä sidosryhmien ja Kansaneläkelaitoksen kanssa. Hallituksen työurien pidentämistavoitteeseen liittyen kulttuuri- ja urheiluministeri asetti opintotuen kehittämisehdotuksia valmistelemaan johtoryhmän, jonka tehtävänä oli kartoittaa erilaisia vaihtoehtoja kehittää opintotukea päätoimiseen opiskeluun kannustavaksi ja tehdä ehdotukset opintotuen rakenteen uudistamiseksi vuoden 2009 loppuun mennessä. Opintotuen kehittämisen johtoryhmän toimeksiantoa täsmennettiin siten, että sen tuli laatia ehdotukset opintotukijärjestelmän rakenteelliseksi kehittämiseksi tavoitteena päätoimiseen opiskeluun kannustaminen korkeakouluissa vuoden 2009 loppuun mennessä. Muut opintotukijärjestelmää koskevat kehittämisehdotukset johtoryhmän tuli laatia vuoden 2010 syyskuun loppuun mennessä.

Johtoryhmä luovutti ensimmäisen vaiheen ehdotuksensa kulttuuri- ja urheiluministeri

Stefan Wallinille 8 päivänä joulukuuta 2009, jonka jälkeen ehdotukset olivat lausuntokierroksella. Lausuntopalautetta käsiteltiin sivistyspoliittisessa ministerityöryhmässä. Lisäksi opintotuen rakenteen kehittämistä on käsitelty opintotukiasian neuvottelukunnassa, jossa ovat edustettuina kaikki opintotuen keskeiset sidosryhmät.

Toimeksiannon tavoitteiden toteuttamiseksi kevään 2010 aikana tehtiin edistymisen seuranta koskevia lisäselvityksiä. Kehittämisehdotusten pohjaksi koottiin opintojen edistymisen seurantaan liittyviä tietoja Kansaneläkelaitoksen rekistereistä sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opintotukilautakunnilta. Näiden tietojen perusteella valmisteltiin korkeakouluopintojen edistymisen seurannan kehittämistoimenpiteitä (*Korkeakouluopintojen edistymisen seurannan kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhämäuistioita ja selvityksiä 2010:9*). Edistymisen seurannan kehittämistarpeita on käsitelty erikseen opintotukilautakuntien edustajien kanssa koulutus- ja kuulemistilaisuuksissa.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esityksen ehdotukset perustuvat opintotuen rakennetta vuoden 2009 aikana pohtineen opintotuen kehittämisen johtoryhmän ehdotuksiin, jotka ovat olleet lausuntokierroksella. Lausunnon antoi 44 organisaatiota: 11 ammattikorkeakoulua, 14 yliopistoa, ARENE, Unifi, Opintotuen muutoksenhakulautakunta, Kansaneläkelaitos, Finanssialan Keskusliitto, kolme muuta ministeriötä (VM, TEM ja STM), keskeiset valtakunnalliset opiskelijajärjestöt, työmarkkinajärjestöistä Akava, STTK, SAK ja EK sekä Kokoomus.

Opintotuen rakenteen kehittämistä kannatettiin laajasti. Useissa lausunnoissa kuitenkin todettiin, että esitetyt muutokset opintotukeen eivät yksin ole riittäviä toimenpiteitä lisäämään päätoimista opiskelua. Lausuntoihin sisältyi jonkin verran myös esitettyjen muutosehdotusten riittävyttä koskevia kriittisiä kannanottoja ja vaihtoehtoisia ehdotuksia. Ammattikorkeakoulut, yliopistot ja opiskelijajärjestöt kannattivat laajasti johtoryhmän ehdottamia rakenteellisia muutoksia.

Erityisesti yliopistojen lausunnoissa otettiin kantaa monipuolisesti ja myönteisesti opintotuen uudistamistarpeisiin nykyrakenteen pohjalta.

Johtoryhmän ehdotuksia opintotuen ohjauksesta suunnitelmalliseen ja päätoimiseen opiskeluun pääasiassa kannatettiin. Suurin osa lausunnonantajista katsoi, että opintotuki voitaisiin myöntää kaksiportaisen tutkintorakenteen mukaisesti, asumislisäkuukausi voitaisiin määrällisesti tukikuukaudeksi, edistymisen seurannassa käytettävä suoritusvaatimusraja voitaisiin nostaa 5 opintopisteeseen, opintotuen myöntämistä jatko-opintoja varten voitaisiin rajoittaa yhdeksään kuukauteen sekä harjoitteluajalta maksettavan palkan tai oppilaitokselta saadun apurahan erillisestä tarveharkinnasta voitaisiin luopua. Myös opintolainan käyttökelpoisuutta parantavia ehdotuksia kannatettiin. Muutamat lausun-

nonantajat toivat esille näkemyksiään siitä, olisiko työryhmän pitänyt pohtia laajemmin opintolainavaihtoehdon kehittämistä, tulisiko tuen olla nykyistä opintolainapainotteisempi tai tulisiko opintolainavähennysjärjestelmää kehittää vai tulisiko siitä luopua kokonaan. Johtoryhmä kuitenkin katsoi, että opintolainavähennysjärjestelmä tulisi arvioida kokonaisuutena kun siitä on käytettävissä riittävästi tilastotietoja. Järjestelmä otettiin käyttöön lukuvuonna 2005—2006.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2011 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Opintotukilaki

3 §. Määritelmät. Pykälän 3 kohdan mukaista tukikuukauden määritelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että tukikuukaudella tarkoitettaisiin kuukautta, jonka aikana opiskelija saa opintorahaa tai asumislisää. Ehdotetun muutoksen mukaan myös pelkän asumislisän nostaminen kuluttaisi korkeakouluopiskelijan käytettävissä olevia tukikuukausia. Määritelmästä poistettaisiin maininta aikuisopintorahan saamisesta, koska opintotukilain mukaista aikuisopintorahaa ei enää myönnetä.

5 b §. Opintojen riittävä edistyminen. Pykälässä säädetään opintojen riittävästä edistymisestä sekä edistymisen seurannassa noudatettavista periaatteista ja menettelytavoista. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi korkeakouluopintojen edistymisen seurannan menettelytapoja koskevia säännöksiä sekä tarkennettavaksi opintotuen maksamisen määräaikaista jatkamista ja opintotuen takaisinperintää koskevia säännöksiä. Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös opintotuen myöntämisestä uudelleen tuen lakkauttamisen jälkeen.

Pykälän 1 ja 2 momentissa säädettäisiin opintojen edistymisen seurannan yleisistä periaatteista ja näiltä osin ehdotetut säännökset vastaisivat voimassa olevaa lakia. Pykälän 3—6 momenteissa säädettäisiin opintojen edistymisen seurannan menettelytavoista ja pykälän 7 momentti sisältäisi voimassa olevaa lakia vastaavan valtuutussäännöksen.

Pykälän 1 momentin mukaan opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskelu-aika ei tule olennaisesti ylittämään kyseisiä opintoja varten määriteltyä tukiaikaa. Korkeakouluopintojen osalta opintojen riittävän edistymisen arvioinnista säädettäisiin tarkemmin opintotukiasetuksessa. Vuosittain suoritettavassa korkeakouluopintojen edistymisen seurannassa opintojen edistymistä arvioitaisiin sekä koko opiskeluajalta että viimeisimmän päättyneen lukuvuoden ajalta. Opintojen edistymistä pi-

dettäisiin riittävänä, jos opiskelijalla on opintosuorituksia koko opiskeluajalta tai edellisen lukuvuoden ajalta vähintään keskimäärin viisi opintopistettä tukikuukautta kohti. Lisäksi opiskelijalla tulisi olla opintosuorituksia edeltävältä lukuvuodelta vähintään keskimäärin kaksi opintopistettä tukikuukautta kohti, vaikka opintosuorituksia koko opiskeluajalta olisikin vähintään keskimäärin viisi opintopistettä tukikuukautta kohti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hyväksyttävistä syistä, joiden perusteella opintotuen maksamista voitaisiin jatkaa, vaikka opintosuorituksia ei olisikaan riittävästi. Nämä erityiset syyt voitaisiin ottaa huomioon vuosittain suoritettavan säännönmukaisen opintojen edistymisen seurannan lisäksi myös esimerkiksi arvioitaessa opintojen riittävää edistymistä opintotuen määräaikaisten jatkamisen tai tuen lakkauttamisen jälkeen.

Opintojen edistymisen seurannan yhteydessä opintotuen maksamista voidaan jatkaa toistaiseksi tai määräaikaaisesti. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin opintotuen määräaikaisten maksamisen jatkamisen edellytyksistä ja menettelytavoista. Tuen määräaikainen jatkaminen on perusteltua esimerkiksi silloin, jos opiskelijan esittämää selvitystä ei voida pitää täysin riittävänä, mutta opintosuorituksia puuttuu edellytetyistä suoritusvaatimuksesta vain vähän. Ehdotetun säännöksen mukaan opintotuen maksamista voitaisiin jatkaa määräaikaisesti, jos opintojen edistymisen katsotaan edellyttävän erityistä seurantaa. Opiskelijan tulisi kuitenkin aina täyttää myös pykälän 2 momentissa säädetyt opintotuen maksamisen jatkamisen yleiset edellytykset eli hänen olisi esitettävä hyväksyttävä syy opintojen tilapäiseen hidastumiseen. Määräaikaista jatkamista koskevia menettelytapoja ehdotetaan yhtenäistettäväksi siten, että tuki myönnettäisiin aina määräaikaisesti ja määräajan päätyttyä opiskelijan tulisi hakea opintotukea uudella hakemuksella. Opintotuki voitaisiin myöntää, jos opiskelijan opinnot ovat määräajassa edistyneet riittävästi.

Määräaikaista jatkamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi korkeakou-

luopintojen osalta siten, että opintotuen maksamista voitaisiin jatkaa enintään lukuvuoden loppuun asti. Lukuvuodella tarkoitettaisiin sitä lukuvuotta, jonka aikana päätös opintotuen maksamisen jatkamisesta opintojen edistymisen perusteella tehdään. Käytännössä opintotuen maksamista jatkettaisiin opintojen keston perusteella määräytyvän lukuvuosittaisen tukiajan eli useimmiten toukokuun loppuun asti. Korkeakouluopintojen edistymisvaatimuksesta määräajan aikana säädettäisiin tarkemmin opintotukiasetuksessa. Opintojen katsottaisiin edistyneen määräajassa riittävästi, jos opiskelijalla on opintosuorituksia lukuvuoden aikana vähintään keskimäärin viisi opintopistettä tukikuukautta kohti. Muussa oppilaitoksessa suoritettavien opintojen osalta ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa lakia eli opiskelijan olisi osoitettava opintojensa edistyneen määräajassa Kansaneläkelaitoksen edellyttämällä tavalla.

Pykälän 4 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta opintotuen lakkauttamisesta sillä perusteella, että opiskelija ei ole asetussa määräajassa suorittanut häneltä edellytetyjä opintoja, koska pykälän 3 momenttiin ehdotettujen muutosten vuoksi tämä sääntely ei olisi enää tarpeen. Lisäksi 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös opintotuen lakkauttamisen ajankohdasta korkeakouluopinnoissa. Opintotuki lakkautettaisiin sen lukukauden lopussa, jonka aikana edistymisen seuranta suoritetaan. Pääsääntöisesti edistymisen seuranta suoritetaan syyslukukauden aikana ja tällöin opintotuki lakkautettaisiin syyslukukauden lopussa.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin opintotuen takaisinperinnästä opintojen riittämättömän edistymisen perusteella. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksessä ei määriteltäisi yksiselitteisesti opintosuoritusten tarkastelujaksoa, vaan ehdotetun säännöksen mukaan opintotuki voitaisiin periiä takaisin, jos opintosuorituksia on erityisen vähän. Muutos mahdollistaisi säännöksen joustavamman tulkinnan, koska esimerkiksi lukukauden tai lukuvuoden mittainen tarkastelujakso ei käytännössä kaikissa tilanteissa sovellu opintojen edistymisen arvioimiseksi. Korkeakouluopintojen osalta erityisen vähäisestä opintosuoritusmäärästä säädettäisiin tarkemmin opintotukiasetuksessa. Opinto-

suorituksia katsottaisiin olevan erityisen vähän, jos opiskelijalla on opintosuorituksia seurantajakson ajalta keskimäärin vähemmän kuin yksi opintopiste tukikuukautta kohti.

Opintotuen takaisinperintä opintojen edistymättömyyden perusteella on tarkoituksenmukaista väärinkäytöstilanteissa. Ehdotetun säännöksen mukaan opintotuki voitaisiin periiä takaisin, kun olosuhteista ilmenee, ettei opintoja ole ollut tarkoituksaan harjoittaa päätoimisesti. Opiskelijan tarkoituksena voidaan katsoa olleen harjoittaa opintoja päätoimisesti esimerkiksi silloin, kun opiskelija on osallistunut säännöllisesti opetukseen ja tentteihin taikka kun riittämättömät opintosuoritukset johtuvat sairaudesta tai muusta vastaavasta hyväksyttävästä syystä. Sen sijaan esimerkiksi oleskelu muualla kuin opiskelupaikkakunnalla ilman hyväksyttävää syytä tai kokoaikainen työskentely opiskeluaikana voi viitata siihen, että opintoja ei ole ollut tarkoituksaan harjoittaa päätoimisesti.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös opintotuen myöntämisestä uudelleen tuen lakkauttamisen jälkeen. Tuen uudelleen myöntämisen edellytyksistä säädetään nykyisin opintotukiasetuksessa, mutta koska kysymys on opiskelijan oikeudesta opintotukeen, asiasta ehdotetaan säädettäväksi laissa. Ehdotetun 6 momentin mukaan opintotuki voitaisiin tuen lakkauttamisen jälkeen myöntää uudelleen, kun opiskelijan opinnot ovat tuen lakkauttamisen jälkeen edenneet riittävästi. Säännöstä sovellettaisiin myös silloin, kun tuen maksamista on jatkettu määräaikaista ja opiskelija ei ole määräajassa suorittanut riittävästi opintoja. Korkeakouluopintojen osalta edistymisvaatimuksesta säädettäisiin tarkemmin opintotukiasetuksessa. Opintotuen lakkauttamisen jälkeen opintojen katsottaisiin edistyneen riittävästi, kun opiskelijalla on opintosuorituksia koko opiskeluajalta vähintään keskimäärin viisi opintopistettä tukikuukautta kohti tai kun opiskelija on tuen lakkauttamisen tai määräajan päättymisen jälkeen suorittanut vähintään 20 opintopisteen laajuiset opinnot.

7 §. Opintotukeen oikeuttava aika. Pykälässä säädetään opintojen opintotukeen oikeuttavasta ajasta. Pykälässä ehdotetaan muutettavaksi kaksiportaisen tutkintorakenteen mukaisesti suoritettavan alemman ja yle-

män korkeakoulututkinnon tukeen oikeuttavaa aikaa koskevaa sääntelyä sekä lisättäväksi säännös tieteellisten, taiteellisten ja ammatillisten jatkotutkintojen tukeen oikeuttavasta ajasta. Lisäksi ehdotetaan selkeytettäväksi pykälän jäsentelyä sekä käytettäväksi yhteisestä termiä tukikuukausi.

Pykälän 1—3, 6, 8 ja 9 momentit vastaisivat voimassa olevaa lakia.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi opintotukeen oikeuttavan ajan määrittelystä, kun opiskelija on otettu suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa. Opintotuki myönnettäisiin tällöin ensin alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen ja tukeen oikeuttava aika määräytyisi alemman korkeakoulututkinnon laajuuden perusteella 3 momentissa säädetyllä tavalla. Opintotuki ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen myönnettäisiin vasta sen jälkeen, kun opiskelija on suorittanut alemman korkeakoulututkinnon ja ylempään korkeakoulututkinnon tukeen oikeuttava aika määräytyisi vastaavasti 3 momentissa säädetyllä tavalla. Alemman ja ylempään korkeakoulututkinnon suorittamisen tukeen oikeuttava aika olisi kuitenkin yhteensä enintään näiden tutkintojen yhteenlasketun laajuuden perusteella 3 momentin mukaisesti määräytyvä tukiaika. Jos pääaine tai aineryhmä, johon pääaine kuuluu, on Aasian ja Afrikan kielet ja kulttuuri, tukeen oikeuttava aika olisi kuitenkin voimassa olevaa lakia vastaavasti yhteensä enintään 64 tukikuukautta. Jos alemman korkeakoulututkinnon suorittanut opiskelija jatkaisi opintojaan suorittaakseen ylempään korkeakoulututkinnon erillisessä maisteriohjelmassa, tukeen oikeuttavaa enimmäisaikaa ei määriteltäisi näiden tutkintojen yhteenlasketun laajuuden perusteella, vaan ylempään korkeakoulututkinnon suorittamisen tukeen oikeuttava aika määräytyisi 3 momentin mukaisesti riippumatta alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen käytettyjen tukikuukausien lukumäärästä.

Ehdotettua 4 momenttia sovellettaisiin esimerkiksi siten, että 180 opintopisteen laajuisen alemman korkeakoulututkinnon ja 120 opintopisteen laajuisen ylempään korkeakoulututkinnon eli yhteensä 300 opintopisteen laajuisen korkeakoulututkinnon suorittamiseen voitaisiin myöntää opintotukea yhteensä

enintään 55 tukikuukautta. Tästä enintään 37 tukikuukautta myönnettäisiin 180 opintopisteen laajuisen alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen ja enintään 28 tukikuukautta 120 opintopisteen laajuisen ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Tukeen oikeuttava aika olisi kuitenkin yhteensä enintään 55 kuukautta, joten ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen myönnettävä tukiaika riippuisi siitä, montako tukikuukautta opiskelija on käyttänyt alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Jos opiskelija on käyttänyt alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen 37 tukikuukautta, tukea ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen myönnettäisiin 18 tukikuukautta. Jos opiskelija on käyttänyt alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen vain 10 tukikuukautta, tukea ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen voitaisiin myöntää 3 momentin mukaisesti laskettuna 28 tukikuukautta. Ylempään korkeakoulututkinnon suorittamisen tukeen oikeuttava aika olisi siis aina enintään yhdeksän tukikuukautta tutkinnon laajuuden mukaista lukuvuotta kohti lisätynä kymmenellä tukikuukaudella.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi tieteellisten, taiteellisten ja ammatillisten jatkotutkintojen tukeen oikeuttavasta ajasta. Näihin opintoihin ehdotetaan myönnettäväksi opintotukea yhteensä enintään yhdeksän tukikuukautta. Ammatillisella jatkotutkinnolla tarkoitetaan yliopistolain mukaisia ammatillisia jatkotutkintoja, kuten erikoislääkärin ja erikoishammaslääkärin tutkintoja.

Pykälän 7 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös aiemmin käytettyjen tukikuukausien huomioimisesta, kun opiskelija on otettu suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa. Ehdotetun säännöksen mukaan aiemmin käytetyt tukikuukaudet vähennettäisiin näiden tutkintojen yhteenlasketusta tukiajasta. Ehdotettua säännöstä sovellettaisiin esimerkiksi siten, että jos opiskelija on keskeyttänyt opintonsa ammattikorkeakoulussa ja aloittaa 180 opintopisteen laajuisen alemman ja 120 opintopisteen laajuisen ylempään korkeakoulututkinnon suorittamisen yliopistossa, ammattikorkeakouluopintoihin käytetyt tukikuukaudet vähennettäisiin laskettaessa alemman ja ylem-

män korkeakoulututkinnon opintotukeen oikeuttavaa aikaa yhteensä. Jos opiskelija olisi käyttänyt ammattikorkeakouluopintoihin 15 tukikuukautta, tukea alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen voitaisiin myöntää 37 tukikuukautta. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen myönnettävä tukiaika määräytyisi tällöin siten, että alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon yhteenlasketusta tukiajasta eli 55 tukikuukaudesta vähennettäisiin sekä ammattikorkeakouluopintoihin että alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen käytetyt tukikuukaudet.

7 a §. *Korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen.* Pykälässä säädetään korkeakoulututkinnon enimmäistukiajan pidentämisestä. Pidentymisen myöntämistä ehdotetaan joustavoitettavaksi ja lisäksi säännökseen ehdotetaan kielellisiä muutoksia.

Pykälän 1 momentin mukaan korkeakoulututkinnon suorittamista varten myönnettävää 7 §:n 3 momentin mukaista opintotuen enimmäisaikaa voitaisiin pidentää opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi. Enimmäistukiajan pidentymistä voitaisiin myöntää alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen taikka ammattikorkeakoulututkinnon suorittamiseen, ei kuitenkaan tieteellisen, taiteellisen tai ammatillisen jatkotutkinnon suorittamiseen. Pykälässä käytetty viittaus lain 7 §:ään ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi lain 7 §:n 3 momenttiin, jolloin pykälässä ei tarvitsisi säätää, että pykälän mukaista tukea ei myönnetä opiskelijalle, jolle on jo myönnetty opintotukea 70 kuukaudeksi. Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voisi kuitenkin saada enintään 70 tukikuukaudeksi eikä tätä enimmäisaikaa voitaisi ehdotetun säännöksen perusteella pidentää. Ehdotetussa momentissa säädettäisiin myös enimmäisajan pidentämisen edellytyksistä, jotka vastaisivat voimassa olevaa lakia.

Pykälän 2 momentin mukaan pidentymistä voitaisiin myöntää yhteensä enintään yhdeksän tukikuukautta. Jos opiskelijalle olisi jo myönnetty yhden korkeakoulututkinnon suorittamiseen pidentymistä yhdeksän tukikuukautta, ei pidentymistä voitaisi enää myöntää, vaikka myöntämisedellytykset toisen tutkinnon kohdalla muutoin täytyisivät.

Pykälän 3 momentissa olisi voimassa olevaa lakia vastaava valtuutussäännös.

7 b §. *Tukikuukauden käyttäminen.* Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin säännöksen sisältöä ja pykälä ehdotetaan jaettavaksi kolmeen momenttiin. Lain 3 §:n 5 kohtaan ehdotetun tukikuukauden määritelmän muuttamisen johdosta säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että ehdotetun 1 momentin mukaan tukikuukausi katsottaisiin käytetyksi, kun kyseisen tukikuukauden opintoraha tai asumislisä on maksettu.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi tarkennus vapaaehtoisesti takaisinmaksetun opintorahan ja asumislisän myöntämisestä uudelleen eli vapaaehtoisen takaisinmaksun perumisesta. Ehdotuksen mukaan vapaaehtoisesti takaisinmaksettu opintoraha ja asumislisä myönnettäisiin uudelleen noudattaen lain 23 §:n mukaista hakuaikaa. Jos opiskelija on maksanut vapaaehtoisesti takaisin esimerkiksi syyskuun opintorahan, opintoraha syyskuulta voitaisiin myöntää uudelleen, jos opiskelija jättää tätä koskevan hakemuksen syyskuun aikana. Säännöstä sovellettaisiin kaikissa niissä tilanteissa, kun opiskelija maksaa opintotukea vapaaehtoisesti takaisin, esimerkiksi tukikuukausien säästämiseksi tai vuositulorajan korottamiseksi.

Pykälän 3 momentti vastaisi voimassa olevaa lakia.

15 §. *Opintolainan valtioneuvoston takaus.* Pykälässä säädetään opintolainan valtioneuvoston takauksen myöntämisestä. Pykälän jäsentelyä ehdotetaan selkeytettäväksi ja lisäksi pykälään ehdotetaan kielellisiä muutoksia. Ehdotetut 3—6 momentit vastaisivat muutoin voimassa olevaa lakia.

Pykälän 1 momentin sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi 20 §:ään ehdotettuja muutoksia vastaavaksi. Lisäksi 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan opintorahaa saavalle korkeakouluopiskelijalle valtioneuvoston takaus myönnettäisiin ilman erillistä hakemusta. Käytännössä valtioneuvoston takaus myönnettäisiin opintorahan myöntämisen yhteydessä eli valtioneuvoston takauksen saaminen edellyttäisi opintorahan hakemista ja saamista. Muussa oppilaitoksessa opiskelevalla opiskelijalle, aikuiskoulutustukea saavalle opiskelijalle ja 20 §:n mukaista opintorahan myön-

tämisen estävää etuutta saavalle opiskelijalle valtioneuvoston myöntämiseksi hakemuksen perusteella.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi niistä poikkeuksista, jolloin opiskelija olisi oikeutettu valtioneuvostoon, vaikka hän ei saisikaan opintorahaa. Poikkeukset koskisivat muualla kuin vanhempansa luona asuvia toisen asteen oppilaitosten opiskelijoita. Ehdotetun 1 kohdan mukaan valtioneuvoston myöntämiseksi opiskelijalle, jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää ja joka opiskelee muussa oppilaitoksessa kuin lukiossa ja joka olisi vanhempiansa tulojen perusteella oikeutettu opintorahaan. Käytännössä 1 kohdan ehdotettu poikkeussäännös koskisi alle 17-vuotiaita itsenäisesti asuvia ammatillisen koulutuksen opiskelijoita ja vastaisi voimassa olevaa lakia. Ehdotetun 2 kohdan mukaan valtioneuvoston myöntämiseksi 18 vuotta täytäneelle opiskelijalle, joka ei vanhempien tulojen perusteella ole oikeutettu opintorahaan. Voimassa olevaan lainsäädäntöön verrattuna ehdotus laajentaisi valtioneuvoston myöntämistä koskevan poikkeussäännön koskemaan myös 18–19-vuotiaita itsenäisesti asuvia lukiolaisia.

16 §. Valtioneuvoston suuruus. Pykälän 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulkomailla opiskelevan opiskelijan lainatakauksen määrä olisi 600 euroa kuukaudessa. Lainatakauksen määrä olisi ehdotuksen mukaan sama sekä korkeakouluopiskelijalla että muussa oppilaitoksessa opiskelevalla opiskelijalla.

16 a §. Korkeavastus. Korkeavastuksen myöntämisessä käytettäviä pykälän 2 ja 3 momentissa säädettyjä tulo rajoja ehdotetaan korotettavaksi siten, että lainansaajalla voisi olla veronalaista tuloa keskimäärin enintään 1 195 euroa kuukaudessa. Jos lainansaajalla on huollettavaan yksi lapsi, tulo rajoja olisi 1 380 euroa kuukaudessa. Jos lapsia on kaksi, tulo rajoja olisi 1 430 euroa kuukaudessa ja jos lapsia on kolme tai enemmän, tulo rajoja olisi 1 515 euroa kuukaudessa.

17 §. Opiskelijan omien tulojen vaikutus opintorahaan ja asumislisään. Pykälässä säädetään opiskelijan omien tulojen vaikutuksesta opintorahaan ja asumislisään. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi tutkinnon suorittamiskuukauden määrittämistä koskeva

säännös, jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alemmaa että ylempää korkeakoulututkintoa. Muutoin ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa lakia.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi lain 7 §:ään ehdotettujen tukiaikaa koskevien muutosten vuoksi. Ehdotetun säännöksen mukaan opintotukeen oikeuttavat opinnot katsottaisiin päättyneiksi, kun korkeakouluopiskelija on saanut opintotukea kyseisiä opintoja varten myönnettävän 7 tai 7 a §:ssä säädetyt enimmäisajan.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös opintojen päättymisajankohdan määrittelystä, kun opiskelija on otettu suorittamaan sekä alemmaa että ylempää korkeakoulututkintoa. Pääsäännön mukaan opinnot katsottaisiin päättyneiksi, kun opiskelija on suorittanut ylempään korkeakoulututkintoon. Opintojen voitaisiin kuitenkin katsoa päättyneen alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen, jos opiskelija alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen on todisteellisesti päättänyt opintonsa. Opinnot voitaisiin katsoa todisteellisesti päättyneiksi esimerkiksi silloin, kun opiskelijalla ei tutkinnon suorittamisen jälkeen ole opintosuorituksia eikä hän ole ilmoittautunut läsnä olevaksi opiskelijaksi.

20 §. Eräiden etuuskien huomioon ottaminen. Pykälästä ehdotetaan kumottavaksi säännös, jonka mukaan opintorahaa ei myönnetä opiskelijalle, joka saa opintorahaa tai tutkintoon pakollisena kuuluvasta, päätoimiseksi katsottavasta sekä opintojen edistymisen yleiset edellytykset täyttävästä työharjoittelusta taikka työssäoppimisen perusteella palkkaa keskimäärin vähintään 660 euroa kuukaudessa. Lisäksi kumottavaksi ehdotetaan säännös, jonka mukaan opintorahaa ei myönnetä opiskelijalle, joka saa oppilaitokselta toimeentulon turvaamiseen tarkoitettua apurahaa määrän, joka ylittää kyseiseen koulutukseen myönnettävän korkeimman opintorahan määrän. Oppilaitokselta saatu opintojen ajalta maksettava päiväraha tai vastaava etuus estäisi edelleen opintorahan myöntämisen, jos etuuden määrä keskimäärin kuukaudessa ylittää kyseiseen koulutukseen myönnettävän korkeimman opintorahan määrän.

Lisäksi pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan paremmin säännöksen sisältöä.

25 b §. *Opintotuen tarkistaminen vanhempien tulojen muuttuessa.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin vanhempien tulojen huomioimisesta, kun tulo on saatu yrittäjänä, maatalousyrittäjänä tai apurahansaajana. Yrittäjänä saatu tulo otettaisiin huomioon yrittäjän eläkelain (1272/2006) mukaisena YEL-työtulona ja maatalousyrittäjänä ja apurahansaajana saatu tulo maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) mukaisena MYEL-työtulona. Ehdotettu muutos yksinkertaistaisi toimeenpanoa ja yhdenmukaistaisi tulojen huomioon ottamista kyseisissä tilanteissa.

1.2 Laki lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta

2 §. *Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus.* Pykälässä säädetään koulumatkatukeen oikeuttavasta koulutuksesta. Koulumatkatukeen oikeuttavaksi koulutukseksi ehdotetaan lisättäväksi ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) säädetty näyttötutkintona suoritettava ammatilliseen perustutkintoon valmistava omaehtoinen koulutus. Ehdotetun muutoksen myötä kaikki julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa ammatillista perustutkintoa suorittavat opiskelijat tulisivat oikeutetuiksi koulumatkatukeen koulutuksen järjestämistavasta riippumatta. Ammatti- tai erikoisammattitutkintoon valmistava koulutus taikka henkilöstökoulutuksena tai työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena järjestetty ammatillinen aikuiskoulutus ei kuitenkaan oikeuttaisi koulumatkatukeen.

Koulumatkatukeen oikeuttavaksi koulutukseksi ehdotetaan lisättäväksi myös Pelastusopistossa annetussa laissa (607/2006) tarkoitettu ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa (1316/2006) tarkoitettu ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus. Kyseisissä oppilaitoksissa suoritettava muu lisä- ja täydennyskoulutus ja ammattikorkeakoulutasoinen koulutus ei oikeuttaisi koulumatkatukeen.

Pykälään ehdotetaan myös eräitä kielellisiä sekä säännöksen rakennetta ja lakiviittauksia selkeyttäviä muutoksia.

3 §. *Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset.* Lain 4 a §:ään ehdotettujen muutosten vuoksi pykälän 2 momentin 3 kohdasta ehdotetaan poistettavaksi rajoitus, jonka mukaan koulumatkatukea voidaan myöntää omaa matkustustapaa käyttävälle opiskelijalle vain silloin, jos joukkoliikenteen tai koulutuksen järjestäjän järjestämän koulukuljetuksen käyttäminen ei ole mahdollista.

4 §. *Matkakustannusten määräytyminen ja laskeminen.* Pykälässä säädetään matkakustannusten määräytymisestä ja laskemisesta opiskelijan käyttämän matkustustavan perusteella.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin matkakustannusten määräytymisestä opiskelijan käyttäessä joukkoliikennettä ja pykälän 2 momentissa säädettäisiin matkakustannusten määräytymisestä opiskelijan käyttäessä koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta. Koulukuljetuksen matkaosuuksia koskeva sääntely ehdotetaan siirrettäväksi 2 momenttiin. Ehdotetut säännökset vastaisivat voimassa olevaa lakia.

Lain 4 a §:ään ehdotettujen muutosten vuoksi pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi kielellisesti siten, että momentissa viitattaisiin 4 a §:n perusteella myönnettävään koulumatkatukeen. Voimassa olevan lain mukaan koulumatkasta aiheutuvia kustannuksia ei oteta huomioon siltä osin kuin ne aiheutuvat yli 100 kilometrin yhdensuuntaisesta koulumatkasta. Tämä rajoitus ehdotetaan rajattavaksi koskemaan vain oman matkustustavan perusteella määräytyvää koulumatkatukea ja rajoitusta koskeva säännös ehdotetaan lisättäväksi 3 momenttiin.

Pykälän 4 momentin mukaiset muun kuin joukkoliikenteen koulumatkakustannukset on aiemmin määritelty liikenne- ja viestintäministeriön luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain (343/1991) 11 §:n nojalla vahvistaman linja-autoliikenteen sarjalipputaksan perusteella. Uuden joukkoliikennelain voimaantulon jälkeen liikenne- ja viestintäministeriö ei kuitenkaan enää anna kyseistä asetusta, joten lakiviittaus ehdotetaan poistettavaksi. Voimassa olevaa valtuutussäännöstä vastaavasti momentissa ehdotetaan säädettä-

väksi, että opiskelijan kulkiessa koulumatkansa muulla tavoin kuin joukkoliikennettä käyttäen koulumatkakustannusten laskenta-perusteista säädettäisiin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Voimassa olevaa lakia vastaavasti kuukausittaiset matkakustannukset laskettaisiin tällöin 21,5 päivän mukaan.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin alle viiden kilometrin matkaosuuksien korvaamisesta. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi kielellisesti siten, että ristiviittaus 5 §:n 3 momenttiin poistettaisiin. Ehdotuksen mukaan lain 5 §:n 3 momentissa viitattaisiin 4 §:n 5 momenttiin.

4 a §. *Oman matkustustavan käyttäminen.* Pykälässä säädetään edellytyksistä, joiden perusteella koulumatkatuki voidaan myöntää oman matkustustavan perusteella. Pykälään ehdotetaan kielellisiä muutoksia, mutta muutoin pykälän 1 momentti ja 2 momentin 1 kohta vastaisivat voimassa olevaa lakia.

Pykälän 2 momentissa oman matkustustavan perusteella myönnettävän koulumatkatuen ehtoja ehdotetaan muutettavaksi siten, että koulumatkatuki voitaisiin myöntää oman matkustustavan perusteella myös silloin, kun opiskelijan koulumatka tai matkustustapa vaihtuu useita kertoja lukuvuoden aikana. Tällaisia tilanteita voi esiintyä esimerkiksi jaksotyypisessä koulutuksessa tai työssäoppimisjakson aikana, jos opiskeluaikojen ja paikkojen vaihtumisen vuoksi tukea joudutaan tarkistamaan lukuvuoden aikana useita kertoja. Säännöstä voitaisiin soveltaa myös silloin, kun opiskelijan matkustustapa vaihtelee päivittäin. Koulumatkatuki oman matkustustavan perusteella myönnettäisiin opiskelijan hakemuksesta. Koulumatkatukea voitaisiin myöntää oman matkustustavan mukaisesti, vaikka opiskelijan käyttämä matkustustapa tosiasiaa olisikin joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus.

5 §. *Koulumatkatuen määrä ja opiskelijan maksusuus.* Lain 4 ja 4 a §:ään ehdotettujen muutosten vuoksi ehdotetaan muutoksia pykälän 3 momentissa käytettyihin viittauksiin.

7 §. *Myöntäminen ja maksaminen.* Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi rajoitus, jonka mukaan koulumatkatukea myönnetään enintään yhdeksäksi kuukaudeksi luku-

vuodessa. Ehdotetun muutoksen myötä koulumatkatukea voitaisiin jatkossa myöntää opintojen keston mukaan tarvittaessa ympärivuotisesti. Tukiajan laskentaa koskevaa sääntelyä ei ehdoteta muutoin muutettavaksi.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin koulumatkatuella tuetun lipputuotteen aikaisimmasta ja viimeisimmästä ostoajankohdasta. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa soveltamiskäytäntöä. Joukkoliikennettä käyttävä opiskelija voisi ostaa koulumatkatuella tuetun lipputuotteen aikaisintaan 14 päivää ennen tukeen oikeuttavien opintojen alkamispäivää ja viimeistään 14 päivää ennen tukeen oikeuttavien opintojen päättymispäivää. Tukeen oikeuttavien opintojen alkamis- tai päättymispäivä voi olla lukuvuoden alkamis- tai päättymispäivä tai muun koulumatkatukeen oikeuttavan jakson, esimerkiksi työssäoppimisjakson alkamis- tai päättymispäivä.

8 §. *Koulumatkatuen takaisinperintä joukkoliikennettä käytettäessä.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös koulumatkatuen takaisinperinnästä, kun koulumatkatukea on maksettu joukkoliikennettä käyttävälle opiskelijalle aiheetta tai määrältään liikaa. Jos opiskelija ostaa koulumatkatuetun lipputuotteen, johon hänellä ei ole oikeutta, liikaa maksettu koulumatkatuki peritään takaisin. Takaisinperittävä summa on tällöin koulumatkatuetun lipputuotteen hinta vähennettynä opiskelijan maksusuudella. Tämä voi johtaa siihen, että takaisinperittävä summa on korkeampi kuin opiskelijan perusteettomasti saama rahallinen etu, koska koulumatkatuetun lipputuotteen hinta voi olla korkeampi kuin opiskelijalle muutoin myytävän halvimman lipputuotteen hinta. Lakiin ehdotetaankin lisättäväksi säännös, jonka mukaan tällaisessa tilanteessa takaisinperittävä määrä voisi olla enintään muulle kuin koulumatkatukeen oikeutetuille opiskelijoille myytävän kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitettun halvimman lipputuotteen ja opiskelijan maksusuuden välinen erotus.

2 Tarkemmat säännökset

Opintotukilakiin ehdotetut valtuutussäännökset vastaisivat voimassa olevan lain valtuutussäännöksiä. Lain 5 b §:n 7 momentin

valtuutussäännöksen nojalla voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioinnista. Opintotukiasetuksessa säädettäisiin korkeakouluopiskelijan opintojen riittävän edistymisen arvioinnin osalta, miltä ajalta opintosuorituksia seurataan ja mikä opintopistemäärä katsotaan riittäväksi opintojen edistymiseksi eri tilanteissa. Asetukseen ehdotettavia säännöksiä on selostettu tarkemmin lakiin ehdotetun 5 b §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Opintotukilain 7 §:n 8 momentin valtuutussäännöksen nojalla valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin erilaajuisten korkeakoulututkintojen opintotuen enimmäisajasta. Asetukseen on tarkoitus tehdä tuen kaksiportaisesta myöntämisestä aiheutuvia teknisluonteisia muutoksia.

Opintotukilain 7 a §:n 3 momentin valtuutussäännöksen nojalla valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidennyksen hakemisesta ja pidennyksen myöntämisen perusteista.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2011. Ennen lakien voimaantuloa voitaisiin ryhtyä niiden voimaantulon edellyttämiin toimiin.

Ennen lain voimaantuloa suoritettujen opintojen edistymisen riittävyuden arviointiin sovellettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Uusia opintojen edistymisen riittävyyttä koskevia säännöksiä sovellettaisiin siis ensimmäisen kerran luku-

vuotta 2011—2012 koskevaan opintojen edistymisen seurantaan, joka suoritetaan syyslukukaudella 2012. Lukuvuoden 2010—2011 opintojen edistymisen seuranta koskivat nykyisin voimassa olevat säännökset. Jos opintotuki lukuvuoden 2010—2011 opintojen riittämättömän edistymisen perusteella myönnettäisiin määräaikaisesti, lakkautettaisiin tai harkittaisiin tuen takaisinperintää, noudatettaisiin tällöin lukuvuonna 2010—2011 voimassa olleita menettelyjä ja lautakuntakohtaisia periaatteita. Voimassa olevan sääntelyn mukaisesti opintotuen lakkauttamisen yhteydessä opintotukilautakunta määrittelee opintotuen maksamisen jatkamisen edellytykset. Jos tuki on lakkautettu vuoden 2010—2011 riittämättömän edistymisen perusteella, noudatettaisiin tuen uudelleen myöntämisessä lautakuntakohtaisesti määriteltäviä suoritusvaatimuksia.

Opintotukilain 7 ja 7 a §:n opintotukeen oikeuttavaa aikaa koskevia säännöksiä sovellettaisiin 1 päivänä elokuuta 2011 tai myöhemmin aloitettuihin opintoihin. Opinnot katsottaisiin aloitetuiksi 1 päivänä elokuuta 2011 tai myöhemmin, jos opiskelija on ottanut opiskelijavalinnassa opiskelupaikan vastaan tai ilmoittautunut ensimmäisen kerran läsnä olevaksi kyseisissä opinnoissa 1 päivänä elokuuta 2011 tai myöhemmin. Ennen tätä ajankohtaa aloitettuihin opintoihin sovellettaisiin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**opintotukilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 3 §:n 3 kohta, 5 b, 7, 7 a, 7 b ja 15 §, 16 §:n 1 momentin 3 kohta, 16 a §:n 2 ja 3 momentti sekä 17 ja 20 §,

sellaisina kuin niistä ovat 5 b ja 7 b § laissa 345/2004, 7 ja 7 a § laissa 408/2005, 15 § osaksi laeissa 570/1994, 1277/2000, 1427/2001 ja 345/2004, 16 §:n 1 momentin 3 kohta ja 20 § laissa 1388/2007, 16 a §:n 2 ja 3 momentti laissa 1427/2001 ja 17 § laeissa 1099/2000 ja 1388/2007 sekä

lisätään 25 b §:ään, sellaisena kuin se on laissa 706/2008, uusi 2 momentti seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) *tukikuukaudella* kuukautta, jonka aikana opiskelija saa opintorahaa tai asumislisää;

5 b §

Opintojen riittävä edistyminen

Opintojen edistymistä seurataan vuosittain. Opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskeluaika ei tule olennaisesti ylittämään kyseisiä opintoja varten määriteltyä tukiaikaa.

Opintotuen maksamista voidaan jatkaa, vaikka opintosuorituksia ei ole riittävästi, jos opiskelija esittää erityisiä syitä, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet. Hyväksyttäviä syitä voivat olla opiskelijan tai hänen lähiomaisensa sairaus, opiskelijan vaikea elämäntilanne tai tilapäisesti vaikuttanut muu erityinen syy.

Opintotuen maksamista voidaan jatkaa määräaikaisesti, jos opintosuorituksia ei ole riittävästi ja opintojen edistymisen katsotaan edellyttävän erityistä seurantaa. Määräajan päätyttyä opintotuki voidaan myöntää, jos opiskelijan opinnot ovat määräajassa edistyneet riittävästi. Korkeakouluopinnoissa opin-

totuen maksamista voidaan jatkaa enintään lukuvuoden loppuun asti. Muussa oppilaitoksessa suoritettavissa opinnoissa opiskelijan on osoitettava opintojensa edistyneen määräajassa Kansaneläkelaitoksen edellyttämällä tavalla.

Opintotuki lakkautetaan, jos opiskelija ei vastaa selvityspyyntöön tai ei esitä hyväksyttäviä syitä opintojen hitaaseen edistymiseen. Korkeakouluopinnoissa opintotuki lakkauteaan sen lukukauden lopussa, jonka aikana edistymisen seuranta suoritetaan.

Opintotuki voidaan periä takaisin, jos opintosuorituksia on erityisen vähän ja olosuhteista ilmenee, ettei opintoja ole ollut tarkoitukseen harjoittaa päätoimisesti.

Opintotuen lakkauttamisen jälkeen tuki voidaan myöntää uudelleen, kun opinnot ovat tuen lakkauttamisen jälkeen edistyneet riittävästi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta.

7 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Opintotukea myönnetään päätoimisten opintojen ajaksi. Yhtäjaksoisesti vähintään kahdeksan viikkoa kestävät opinnot oikeuttavat kahden tukikuukauden opintotukeen.

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 tukikuukautta.

Yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten tukeen oikeuttava aika määräytyy kyseisen tutkinnon yliopistolain tai ammattikorkeakoululain nojalla säädetyn laajuuden perusteella siten, että tukeen oikeuttava aika on enintään yhdeksän tukikuukautta tutkinnon laajuuden mukaista lukuvuotta kohti lisättyinä kymmenellä tukikuukaudella. Täydet lukuvuodet ylittävältä puolelta lukuvuodelta tukeen oikeuttava aika on kuitenkin viisi tukikuukautta.

Jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, opintotuki myönnetään erikseen alemman ja ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Tukeen oikeuttava aika on kuitenkin yhteensä enintään näiden tutkintojen yhteenlasketun laajuuden perusteella 3 momentin mukaisesti määräytyvä tukiaika. Sellaisessa alemmassa ja ylempässä korkeakoulututkinnossa, jonka pääaine tai aineryhmä, johon pääaine kuuluu, on Aasian ja Afrikan kielet ja kulttuurit, tukeen oikeuttava aika on yhteensä enintään 64 tukikuukautta.

Korkeakoulussa tieteellisten, taiteellisten tai ammatillisten jatkotutkintojen suorittamista varten opintotukea voi saada yhteensä enintään yhdeksän tukikuukautta.

Ulkomaisessa korkeakoulussa suoritettavassa tutkinnossa opintotukeen oikeuttava aika määräytyy edellä säädetyn perusteiden tutkinnon laajuuden ja lukuvuoden pituuden perusteella.

Jos opiskelija, jolle on myönnetty opintotukea korkeakouluopintoihin, mutta joka ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa, aloittaa opinnot toisen korkeakoulututkinnon suorittamista varten, aiemman tutkinnon suorittamiseksi käytetyt tukikuukaudet otetaan huomioon tukeen oikeuttavaa aikaa laskettaessa. Jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, aiemman tutkinnon suorittamiseksi käytetyt tukikuukaudet otetaan huomioon tutkintojen yhteenlaskettua tukiaikaa laskettaessa.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin erilaajuisten korkeakoulututkintojen opintotuen enimmäisajasta.

Ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa opintotukea voi saada enintään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 31 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi ajaksi. Lu-

kiokoulutuksessa opintotukea voi saada enintään lukiolain 24 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi ajaksi.

7 a §

Korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen

Korkeakoulututkinnon suorittamista varten myönnettävää 7 §:n 3 momentin mukaista opintotuen enimmäisaikaa voidaan pidentää opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi. Enimmäisajan pidentämisen edellytyksenä on, että:

1) opiskelija osoittaa opintojensa viivästyksen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä; ja

2) tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan.

Tämän pykälän mukaista opintotukea voidaan myöntää yhteensä enintään yhdeksän tukikuukautta.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin pidennyksen hakemisesta ja sen myöntämisen perusteista.

7 b §

Tukikuukauden käyttäminen

Tukikuukausi katsotaan käytetyksi, kun tukikuukauden opintoraha tai asumislisä on maksettu.

Jos tuensaaja maksaa vapaaehtoisesti takaisin tukikuukauden opintorahan ja asumislisän tukivuotta seuraavan kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä, tukikuukausi palautuu uudelleen käytettäväksi. Vapaaehtoisesti takaisinmaksettu opintoraha ja asumislisä myönnetään uudelleen 23 §:n mukaista haku aikaa noudattaen.

Takaisinperintä ei palauta tukikuukautta uudelleen käytettäväksi, ellei takaisinperintä aiheudu virheellisestä maksatuksesta tai 6 §:ssä tarkoitettujen etuuden takautuvasta maksatuksesta.

15 §

Opintolainan valtionehtaus

Opintolainan valtionehtaus myönnetään opiskelijalle, joka saa tämän lain mukaista opintorahaa tai aikuiskoulutustuesta annetun lain mukaista aikuiskoulutustukea. Valtionehtaus myönnetään myös opiskelijalle, jolle ei 20 §:n mukaan myönnetä opintorahaa. Opintorahaa saavalle korkeakouluopiskelijalle valtionehtaus myönnetään ilman erillistä hakemusta.

Valtionehtaus myönnetään lisäksi muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle:

1) jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää ja joka opiskelee muussa oppilaitoksessa kuin lukiassa ja joka olisi vanhempiensa tulojen perusteella oikeutettu opintorahaan; tai

2) joka on täyttänyt 18 vuotta ja joka ei vanhempiensa tulojen perusteella ole oikeutettu opintorahaan.

Aikuiskoulutustukea saavalle valtionehtaus voidaan myöntää muihinkin kuin opintotukilain 4 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin.

Valtionehtaus ei myönnetä opiskelijalle:

1) joka on suorittamassa vapausrangaistusta;

2) jonka opintolaina on takausvastuun perusteella Kansaneläkelaitoksen perittävänä, ellei Kansaneläkelaitos erityisestä syystä toisin määrää; tai

3) jolla on luottotietolain (527/2007) 4 luvussa tarkoitettuun luottotietorekisteriin rekisteröity maksuhäiriö.

Valtionehtaus voidaan kuitenkin myöntää, vaikka opiskelijalla olisi 4 momentin 3 kohdassa tarkoitettu maksuhäiriö, jos:

1) maksuhäiriö on yksittäinen, määrältään vähäinen ja sen rekisteröinnistä on kulunut kohtalaisen pitkä aika;

2) merkinnän aiheuttanut velka on suoritettu; tai

3) valtionehtauksen myöntämiselle on muu erityinen syy.

Valtionehtaus myönnetään enintään lukuvoudeksi kerrallaan. Päätös valtionehtauksen myöntämisestä voi kuitenkin sisältää valtionehtauksen lukuvootta edeltävää kesä- ja heinäkuuta varten. Jos opiskelu kestää enintään

12 kuukautta, valtionehtaus voidaan myöntää yhdellä päätöksellä koko opiskeluajalle.

16 §

Valtionehtauksen suuruus

Opintolainan valtionehtauksen määrä tuki-kuukautta kohden on:

3) ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla 600 euroa.

16 a §

Korkoavustus

Korkoavustuksen myöntäminen edellyttää, että lainansaaja on saanut veronalaista tuloa keskimäärin enintään 1 195 euroa kuukaudessa koron säännönmukaista erääntymiskuukautta edeltävän neljän kuukauden aikana. Asevelvollisen palvelusaikana erääntyvät opintolainan korot maksetaan kuitenkin korkoavustuksen sijasta sotilasavustuslain (781/1993) mukaisena sotilasavustuksena.

Jos lainansaajalla on huollettavanaan omia alaikäisiä lapsia taikka lainansaajan luona asuvia hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia, korkoavustuksen enimmäistuloraja on kuitenkin:

1) 1 380 euroa kuukaudessa, jos lapsia on yksi;

2) 1 430 euroa kuukaudessa, jos lapsia on kaksi;

3) 1 515 euroa kuukaudessa, jos lapsia on kolme tai useampia.

17 §

Opiskelijan omien tulojen vaikutus opintorahaan ja asumislisään

Opiskelijalla voi olla opintorahan lisäksi muita veronalaisia tuloja ja toimeentulon turvaamiseen tarkoitettuja apurahoja kalenterivuodessa määrä, jota kutsutaan *vapaaksi tuloksi*. Ulkomaiseen opiskelijavaihtoon tarkoi-

tettuja opintotukea täydentäviä apurahoja ei oteta huomioon. Vapaa tulo lasketaan siten, että opiskelijalla voi olla tuloa:

1) 660 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän on saanut opintorahaa tai asumislisää; sekä

2) 1 970 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän ei ole saanut opintorahaa tai asumislisää.

Opintojen aloittamisvuonna ennen opintojen aloittamiskuukautta tai opintojen päättämisen vuonna tutkinnon suorittamiskuukauden tai opintotukeen oikeuttavien opintojen päättämisen jälkeen saatuja tuloja ei oteta huomioon siltä osin kuin vapaa tulo ylittyisi niiden perusteella. Opintotukeen oikeuttavat opinnot katsotaan päättyneiksi, kun korkeakouluopiskelija on saanut opintotukea kyseisiä opintoja varten myönnettävän 7 tai 7 a §:ssä säädetyn enimmäisajan tai muu kuin korkeakouluopiskelija on suorittanut tutkinnostaan niin suuren osan, etteivät jäljellä olevat opinnot enää oikeuta opintotukeen. Opiskelijan on esitettävä tulojen saantiajan kohdasta selvitys.

Jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, 2 momentin mukaisella tutkinnon suorittamiskuukaudella tarkoitetaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiskuukautta. Alemman korkeakoulututkinnon suorittamiskuukausi voidaan kuitenkin katsoa 2 momentin mukaiseksi tutkinnon suorittamiskuukaudeksi, jos opiskelija on todisteellisesti päättänyt opintonsa alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen.

Opiskelijan tulee huolehtia siitä, että vuositulo ei ylitä vapaata tuloa. Opiskelija voi säädellä vapaata tuloaan hakemalla opintotukea vain osalle opiskelukuukausista, peruuttamalla jo myönnetyn opintotuen halutuilta kuukausilta tai palauttamalla jo maksettujen tukikuukausien opintorahan ja asumislisän. Opintoraha ja asumislisä on palautettava vapaan tulon korottamiseksi tukivuotta seuraava-

van kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä.

20 §

Eräiden etuuksien huomioon ottaminen

Opintorahaa ei myönnetä opiskelijalle, joka saa oppilaitokselta opintojen ajalta maksettavaa päivärahaa tai vastaavaa etuutta määrän, joka keskimäärin kuukaudessa ylittää kyseiseen koulutukseen myönnettävän korkeimman opintorahan määrän.

25 b §

Opintotuen tarkistaminen vanhempien tulojen muuttuessa

Yrittäjänä, maatalousyrittäjänä tai apurahansaajana saatu tulo otetaan huomioon yrittäjän eläkelain (1272/2006) ja maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) perusteella vahvistetun työtulon mukaisena.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa suoritettujen opintojen edistymisen riittävyyden arviointiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Lain 7 ja 7 a §:n opintotukeen oikeuttavaa aikaa koskevia säännöksiä sovelletaan 1 päivänä elokuuta 2011 tai myöhemmin aloitettuihin opintoihin. Ennen tätä ajankohtaa aloitettuihin opintoihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Opinnot katsotaan aloitetuiksi 1 päivänä elokuuta 2011 tai myöhemmin, jos opiskelija on ottanut opiskelijavalinnassa opiskelupaikan vastaan tai ilmoittautunut ensimmäisen kerran läsnä olevaksi kyseisissä opinnoissa 1 päivänä elokuuta 2011 tai myöhemmin.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

2.

Laki**lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain (48/1997) 2 §, 3 §:n 2 momentin 3 kohta, 4 ja 4 a §, 5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat 2, 4 ja 4 a §, 5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 1 momentti laissa 346/2004 ja 3 §:n 2 momentin 3 kohta laissa 592/2004 sekä

lisätään 7 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 346/2004, uusi 5 momentti ja lakiin siitä lailla 346/2004 kumotun 8 §:n tilalle uusi 8 § seuraavasti:

2 §

Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus

Koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti:

1) lukiolaissa (629/1998) säädettyssä lukio-koulutuksessa;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 3 §:ssä säädettyssä koulutuksessa;

3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) säädettyssä näyttötutkintona suoritettavassa ammatilliseen perustutkintoon valmistavassa omaehtoisessa koulutuksessa;

4) Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) tarkoitettussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa; tai

5) Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa (1316/2006) tarkoitettussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Opiskelun päätoimisuudesta säädetään opintotukilaissa (65/1994).

Koulumatkatukeen ei kuitenkaan ole oikeutettu etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen opiskelija.

3 §

Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset

Koulumatkatukea voidaan myöntää, jos opiskelijan:

3) käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa.

4 §

Matkakustannusten määräytyminen ja laskeminen

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa joukkoliikennettä matkakustannukset korvataan käytetyn kulkuneuvon halvimman opiskelijalle kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun lipputuotteen hinnan mukaan.

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta matkakustannukset määräytyvät sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen. Jos yhden-suuntainen koulumatka koostuu kahdesta tai useammasta matkaosuudesta, matkakustan-

nukset voidaan laskea erikseen kultakin matkaosuudelta.

Kun koulumatkatuki myönnetään 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella, matkakustannukset määräytyvät opiskelijan kodin ja oppilaitoksen välisen matkan pituuden mukaan. Matkakustannuksia ei kuitenkaan oteta huomioon siltä osin, kuin ne aiheutuvat yli 100 kilometrin yhdensuuntaisesta koulumatkasta.

Opiskelijan kulkiessa koulumatkansa muulla tavoin kuin joukkoliikennettä käyttäen koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Kuukausittaiset matkakustannukset lasketaan 21,5 päivän mukaan.

Alle viiden kilometrin erillisestä matkaosuudesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata erikseen. Matkaosuuksista aiheutuvat kustannukset korvataan kuitenkin silloin, jos yhdensuuntaiseen vähintään kymmenen kilometrin koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä.

4 a §

Oman matkustustavan käyttäminen

Opiskelijalle, joka käyttää muuta kuin joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta, voidaan myöntää koulumatkatuki oman matkustustavan perusteella, jos:

1) opiskelijan koulumatkasta on joukkoliikenteen tai koulutuksen järjestäjän järjestämän koulukuljetuksen ulkopuolella yli viisi kilometriä yhdensuuntaista matkaa kohden;

2) opiskelijan päivittäinen koulumatka odotuksineen kestää keskimäärin yli kolme tuntia päivää kohden kuukaudessa; taikka

3) opiskelijalla on mahdollisuus käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta kuukauden aikana keskimäärin enintään kuudella yhdensuuntaisella koulumatkalla viikossa.

Koulumatkatuki voidaan myöntää oman matkustustavan perusteella myös silloin, jos:

1) opiskelijalla ei ole mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta sen vuoksi, että koulumatka muusta kuin 1 momentissa

tarkoitettusta syystä muodostuu opiskelijalle liian vaikeaksi tai rasittavaksi; tai

2) opiskelijan koulumatka tai matkustusta vaihtuu useita kertoja lukuvuoden aikana.

5 §

Koulumatkatuen määrä ja opiskelijan maksuus

Tuki on 70 prosenttia 1 momentin mukaisesta tuesta, jos tuki myönnetään 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella tai jos matkakustannukset aiheutuvat 4 §:n 5 momentissa tarkoitetuista useista erillisistä yhteensä vähintään viiden kilometrin matkaosuuksista.

7 §

Myöntäminen ja maksaminen

Koulumatkatuen myöntää Kansaneläkelaitos. Koulumatkatuki myönnetään täysien opiskelukuukausien mukaan opintojen alkamispäivästä. Opiskelukuukausi oikeuttaa koulumatkatukeen, jos siinä on lukuvuoden opiskeluaikaan sisältyviä päiviä yhdenjaksoisesti yhteensä vähintään 18.

Joukkoliikennettä käyttävä opiskelija voi ostaa koulumatkatuella tuetun lipputuotteen aikaisintaan 14 päivää ennen tukeen oikeuttavien opintojen alkamispäivää ja viimeistään 14 päivää ennen tukeen oikeuttavien opintojen päättymispäivää.

8 §

Koulumatkatuen takaisinperintä joukkoliikennettä käytettäessä

Kun koulumatkatukea on maksettu aiheutta tai määrältään liikaa joukkoliikennettä käyttävälle opiskelijalle, takaisinperittävä määrä voi olla enintään muille kuin koulumatkatukeen oikeutetuille opiskelijoille myytävän kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun halvimman lipputuotteen hinnan ja opiskelijan maksuosuuden välinen erotus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
20 .
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 17 päivänä syyskuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Kulttuuri- ja urheiluministeri *Stefan Wallin*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 3 §:n 3 kohta, 5 b, 7, 7 a, 7 b ja 15 §, 16 §:n 1 momentin 3 kohta, 16 a §:n 2 ja 3 momentti sekä 17 ja 20 §, sellaisina kuin niistä ovat 5 b ja 7 b § laissa 345/2004, 7 ja 7 a § laissa 408/2005, 15 § osaksi laeissa 570/1994, 1277/2000, 1427/2001 ja 345/2004, 16 §:n 1 momentin 3 kohta ja 20 § laissa 1388/2007, 16 a §:n 2 ja 3 momentti laissa 1427/2001 ja 17 § laeissa 1099/2000 ja 1388/2007 sekä

lisätään 25 b §:ään, sellaisena kuin se on laissa 706/2008, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) *tukikuukaudella* kuukautta, jonka aikana opiskelija saa opintorahaa tai *aikuisopintorahaa*

3) *tukikuukaudella* kuukautta, jonka aikana opiskelija saa opintorahaa tai *asumislisää*;

5 b §

5 b §

Opintojen riittävä edistyminen

Opintojen riittävä edistyminen

Opintojen edistymistä seurataan vuosittain. Opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskeluaika ei tule olennaisesti ylittämään kyseisiä opintoja varten määriteltyä tukiaikaa.

Opintotuen maksamista voidaan jatkaa, vaikka opintosuorituksia ei ole riittävästi, jos opiskelija esittää erityisiä syitä, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet. Hyväksyttäviä syitä voivat olla opiskelijan tai hänen lähiomaisensa sairaus, opiskelijan vaikea elämäntilanne tai tilapäisesti vaikuttanut muu erityinen syy.

Opiskelijalle voidaan asettaa määräaika,

Opintojen edistymistä seurataan vuosittain. Opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskeluaika ei tule olennaisesti ylittämään kyseisiä opintoja varten määriteltyä tukiaikaa.

Opintotuen maksamista voidaan jatkaa, vaikka opintosuorituksia ei ole riittävästi, jos opiskelija esittää erityisiä syitä, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet. Hyväksyttäviä syitä voivat olla opiskelijan tai hänen lähiomaisensa sairaus, opiskelijan vaikea elämäntilanne tai tilapäisesti vaikuttanut muu erityinen syy.

Opintotuen maksamista voidaan jatkaa

jossa opiskelijan on osoitettava opintojensa edistyneen Kansaneläkelaitoksen tai opintotukilautakunnan edellyttämällä tavalla, jotta opintotuen maksamista voidaan jatkaa, uhalla, että opintotuen maksaminen muutoin keskeytetään.

Opintotuki lakkautetaan, jos opiskelija ei vastaa selvityspyyntöön, ei esitä hyväksyttävää syytä opintojen hitaaseen edistymiseen *taikka ei ole asetetussa määräajassa suorittanut häneltä edellytetyjä opintoja.*

Opintotuki voidaan periä takaisin, jos opintosuorituksia ei ole lukukauden aikana lainkaan tai olosuhteista ilmenee, ettei opintoja ole ollut tarkoitukseen harjoittaa päätoimisesti.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta.

7 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Opintotukea myönnetään päätoimisten opintojen ajaksi. Yhtäjaksoisesti vähintään kahdeksan viikkoa kestävät opinnot oikeuttavat kahden kuukauden opintotukeen.

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten tukeen oikeuttava aika määräytyy kyseisen tutkinnon yliopistolain tai ammattikorkeakoululain nojalla säädetyn laajuuden perusteella siten, että tukeen oikeuttava aika on enintään yhdeksän kuukautta tutkinnon laajuuden mukaista lukuvuotta kohti lisättynä kymmenellä kuukaudella. Täydet lukuvuodet ylittävältä puolelta lukuvuodelta tukeen oikeuttava aika on kuitenkin viisi kuukautta. Jos opiskelijalla on opiskeluoikeus alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon, tukeen oikeuttava ai-

määräaikaisesti, jos opintosuorituksia ei ole riittävästi ja opintojen edistymisen katsotaan edellyttävän erityistä seuranta. Määräajan päätyttyä opintotuki voidaan myöntää, jos opiskelijan opinnot ovat määräajassa edistyneet riittävästi. Korkeakouluopinnoissa opintotuen maksamista voidaan jatkaa enintään lukuvuoden loppuun asti. Muussa oppilaitoksessa suoritettavissa opinnoissa opiskelijan on osoitettava opintojensa edistyneen määräajassa Kansaneläkelaitoksen edellyttämällä tavalla.

Opintotuki lakkautetaan, jos opiskelija ei vastaa selvityspyyntöön tai ei esitä hyväksyttävää syytä opintojen hitaaseen edistymiseen. *Korkeakouluopinnoissa opintotuki lakkautetaan sen lukukauden lopussa, jonka aikana edistymisen seuranta suoritetaan.*

Opintotuki voidaan periä takaisin, jos opintosuorituksia on erityisen vähän ja olosuhteista ilmenee, ettei opintoja ole ollut tarkoitukseen harjoittaa päätoimisesti.

Opintotuen lakkauttamisen jälkeen tuki voidaan myöntää uudelleen, kun opinnot ovat tuen lakkauttamisen jälkeen edistyneet riittävästi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta.

7 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Opintotukea myönnetään päätoimisten opintojen ajaksi. Yhtäjaksoisesti vähintään kahdeksan viikkoa kestävät opinnot oikeuttavat kahden *tukikuukauden* opintotukeen.

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 *tukikuukautta.*

Yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten tukeen oikeuttava aika määräytyy kyseisen tutkinnon yliopistolain tai ammattikorkeakoululain nojalla säädetyn laajuuden perusteella siten, että tukeen oikeuttava aika on enintään yhdeksän *tukikuukautta* tutkinnon laajuuden mukaista lukuvuotta kohti lisättynä kymmenellä *tukikuukaudella.* Täydet lukuvuodet ylittävältä puolelta lukuvuodelta tukeen oikeuttava aika on kuitenkin viisi *tukikuukautta.*

ka määräytyy edellä säädetyllä tavalla näiden tutkintojen yhteenlasketun laajuuden perusteella. Sellaisessa ylemmässä korkeakoulututkinnossa, jonka pääaine tai aineryhmä, johon pääaine kuuluu, on Aasian ja Afrikan kielet ja kulttuurit, tukeen oikeuttava aika on kuitenkin enintään 64 kuukautta.

Ulkomaisessa korkeakoulussa suoritettavassa tutkinnossa opintotukeen oikeuttava aika määräytyy edellä säädetyin perustein tutkinnon laajuuden ja lukuvuoden pituuden perusteella.

Jos opiskelija, jolle on myönnetty opintotukea korkeakouluopintoihin, mutta joka ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa, aloittaa opinnot toisen korkeakoulututkinnon suorittamista varten, aiemman tutkinnon suorittamiseksi käytetyt kuukaudet otetaan huomioon tukeen oikeuttavaa aikaa laskettaessa.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin erilaajuisten korkeakoulututkintojen opintotuen enimmäisajasta.

Ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa opintotukea voi saada enintään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 31 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi ajaksi. Lukiokoulutuksessa opintotukea voi saada enintään lukiolain 24 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi ajaksi.

Jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alemmaa että ylempää korkeakoulututkintoa, opintotuki myönnetään erikseen alemman ja ylempään korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Tukeen oikeuttava aika on kuitenkin yhteensä enintään näiden tutkintojen yhteenlasketun laajuuden perusteella 3 momentin mukaisesti määräytyvä tukiaika. Sellaisessa alemmassa ja ylemmässä korkeakoulututkinnossa, jonka pääaine tai aineryhmä, johon pääaine kuuluu, on Aasian ja Afrikan kielet ja kulttuurit, tukeen oikeuttava aika on yhteensä enintään 64 tukikuukautta.

Korkeakoulussa tieteellisten, taiteellisten tai ammatillisten jatkotutkintojen suorittamista varten opintotukea voi saada yhteensä enintään yhdeksän tukikuukautta.

Ulkomaisessa korkeakoulussa suoritettavassa tutkinnossa opintotukeen oikeuttava aika määräytyy edellä säädetyin perustein tutkinnon laajuuden ja lukuvuoden pituuden perusteella.

Jos opiskelija, jolle on myönnetty opintotukea korkeakouluopintoihin, mutta joka ei ole suorittanut korkeakoulututkintoa, aloittaa opinnot toisen korkeakoulututkinnon suorittamista varten, aiemman tutkinnon suorittamiseksi käytetyt tukikuukaudet otetaan huomioon tukeen oikeuttavaa aikaa laskettaessa. Jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alemmaa että ylempää korkeakoulututkintoa, aiemman tutkinnon suorittamiseksi käytetyt tukikuukaudet otetaan huomioon tutkintojen yhteenlaskettua tukiaikaa laskettaessa.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin erilaajuisten korkeakoulututkintojen opintotuen enimmäisajasta.

Ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa opintotukea voi saada enintään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 31 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi ajaksi. Lukiokoulutuksessa opintotukea voi saada enintään lukiolain 24 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi ajaksi.

7 a §

Korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen

Opiskelijalle, joka on saanut opintotukea yhden korkeakoulututkinnon suorittamista varten 7 §:ssä tarkoitetun enimmäisajan, voidaan myöntää opintotuki opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi, kuitenkin enintään yhdeksäksi kuukaudeksi. Edellytyksenä on, että opiskelija osoittaa opintojen viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Pidennystä voidaan kuitenkin myöntää vain, jos tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan.

Tämän pykälän mukaista tukea ei myönnetä opiskelijalle, jolle on jo myönnetty opintotukea 70 kuukaudeksi.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin 1 momentissa tarkoitetun pidennyksen hakemisesta ja sen myöntämisen perusteista

7 b §

Tukiajan käyttäminen

Tukikuukausi katsotaan käytetyksi, kun opintoraha on maksettu. Jos tuensaaja maksaa vapaaehtoisesti takaisin tukikuukauden opintorahan tukivuotta seuraavan kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä, tukikuukausi palautuu uudelleen käytettäväksi. Takaisinperintä ei palauta tukikuukautta uudelleen käytettäväksi, ellei takaisinperintä aiheudu virheellisestä maksatuksesta tai 6 §:ssä tarkoitettuna etuuden takautuvasta maksatuksesta.

7 a §

Korkeakoulututkintoa varten myönnettävän opintotuen enimmäisajan pidentäminen

Korkeakoulututkinnon suorittamista varten myönnettävää 7 §:n 3 momentin mukaista opintotuen enimmäisaikaa voidaan pidentää opiskelun jäljellä olevaksi ajaksi. Enimmäisajan pidentämisen edellytyksenä on, että:

1) opiskelija osoittaa opintojensa viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä; ja

2) tutkinnon suorittamisen arvioidaan edellyttävän päätoimista opiskelua enintään yhden lukuvuoden ajan.

Tämän pykälän mukaista opintotukea voidaan myöntää yhteensä enintään yhdeksän tukikuukautta.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin pidennyksen hakemisesta ja sen myöntämisen perusteista.

7 b §

Tukikuukauden käyttäminen

Tukikuukausi katsotaan käytetyksi, kun tukikuukauden opintoraha tai asumislisä on maksettu.

Jos tuensaaja maksaa vapaaehtoisesti takaisin tukikuukauden opintorahan ja asumislisän tukivuotta seuraavan kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä, tukikuukausi palautuu uudelleen käytettäväksi. *Vapaaehtoisesti takaisinmaksettu opintoraha ja asumislisä myönnetään uudelleen 23 §:n mukaista hakuaikaa noudattaen.*

Takaisinperintä ei palauta tukikuukautta uudelleen käytettäväksi, ellei takaisinperintä aiheudu virheellisestä maksatuksesta tai 6 §:ssä tarkoitetun etuuden takautuvasta maksatuksesta.

15 §

Opintolainan valtionehtaus

Opintolainan valtionehtaus myönnetään opiskelijalle, joka saa tämän lain mukaista opintorahaa tai aikuiskoulutustuesta annetun lain mukaista aikuiskoulutustukea. Opiskelijalle, joka ei 20 §:ssä tarkoitettujen tulojen vuoksi saa opintorahaa, voidaan kuitenkin myöntää opintolainan valtionehtaus. Opintolainan valtionehtaus myönnetään enintään lukuvuodeksi kerrallaan. Päätös valtionehtauksen myöntämisestä voi kuitenkin sisältää valtionehtauksen lukuvuotta edeltävää kesä- ja heinäkuuta varten. Jos opiskelu kestää enintään 12 kuukautta, valtionehtaus voidaan myöntää yhdellä päätöksellä koko opiskeluaikalle.

Lapsilisään oikeutettu muualla kuin vanhempiensa luona asuva muussa oppilaitoksessa kuin lukiossa opiskeleva voi saada opintolainan valtionehtauksen, jos hän omien tai vanhempiensa tulojen perusteella olisi oikeutettu opintorahaan.

Muualla kuin vanhempiensa luona asuvalle 18 mutta ei 20 vuotta täyttäneelle opiskelijalle, joka opiskelee muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa tai lukiossa, myönnetään opintolainan valtionehtaus, vaikkei hän vanhempiensa tulojen perusteella olisi oikeutettu opintorahaan.

Aikuiskoulutustukea saavalle valtionehtaus voidaan myöntää muihinkin kuin opintotukilain 4 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin.

Valtionehtauksia ei myönnetä:

1) opiskelijalle, joka on suorittamassa vapausrangaistusta;

2) opiskelijalle, jonka opintolainan on takausvastuun perusteella Kansaneläkelaitoksen perittävänä, ellei Kansaneläkelaitos erityisestä syystä toisin määrää; eikä

3) opiskelijalle, jolla on henkilötietolain (523/1999) 20 §:ssä tarkoitettuun luottotietorekisteriin rekisteröity maksuhäiriö, paitsi jos maksuhäiriö on yksittäinen, määrältään vähäinen ja sen rekisteröinnistä on kulunut kohtuullisen pitkä aika tai merkinnän aiheuttanut velka on suoritettu taikka valtionehtauksen myöntämiselle on muuten erityisiä syitä.

15 §

Opintolainan valtionehtaus

Opintolainan valtionehtaus myönnetään opiskelijalle, joka saa tämän lain mukaista opintorahaa tai aikuiskoulutustuesta annetun lain mukaista aikuiskoulutustukea. *Valtionehtaus myönnetään myös opiskelijalle, jolle ei 20 §:n mukaan myönnetä opintorahaa. Opintorahaa saavalle korkeakouluopiskelijalle valtionehtaus myönnetään ilman erillistä hakemusta*

Valtionehtaus myönnetään lisäksi muualla kuin vanhempiensa luona asuvalle opiskelijalle:

1) jonka elatusta varten maksetaan lapsilisää ja joka opiskelee muussa oppilaitoksessa kuin lukiossa ja joka olisi vanhempiensa tulojen perusteella oikeutettu opintorahaan; tai

2) joka on täyttänyt 18 vuotta ja joka ei vanhempiensa tulojen perusteella ole oikeutettu opintorahaan.

Aikuiskoulutustukea saavalle valtionehtaus voidaan myöntää muihinkin kuin opintotukilain 4 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin.

Valtionehtauksia ei myönnetä *opiskelijalle:*

1) joka on suorittamassa vapausrangaistusta;

2) jonka opintolainan on takausvastuun perusteella Kansaneläkelaitoksen perittävänä, ellei Kansaneläkelaitos erityisestä syystä toisin määrää; *tai*

3) jolla on *luottotietolain (527/2007) 4 luvussa* tarkoitettuun luottotietorekisteriin rekisteröity maksuhäiriö.

Valtionehtaus voidaan kuitenkin myöntää, vaikka opiskelijalla olisi 4 momentin 3 kohdassa tarkoitettu maksuhäiriö, jos:

1) maksuhäiriö on yksittäinen, määrältään vähäinen ja sen rekisteröinnistä on kulunut kohtalaisen pitkä aika;

2) merkinnän aiheuttanut velka on suoritettu; tai

3) valtiontakauksen myöntämiselle on *muu erityinen syy*.

Valtiontakaus myönnetään enintään lukuvuodeksi kerrallaan. Päätös valtiontakauksen myöntämisestä voi kuitenkin sisältää valtiontakauksen lukuvuotta edeltävää kesä- ja heinäkuuta varten. Jos opiskelu kestää enintään 12 kuukautta, valtiontakaus voidaan myöntää yhdellä päätöksellä koko opiskeluajalle.

16 §

Valtiontakauksen suuruus

Opintolainan valtiontakauksen määrä tuki-
kuukautta kohden on:

3) ulkomailla opiskelevalla korkeakoulu-
opiskelijalla 440 euroa ja muulla ulkomailla
opiskelevalla opiskelijalla 360 euroa.

16 a §

Korkoavustus

Korkoavustuksen myöntäminen edellyttää, että lainansaaja on saanut veronalaista tuloa keskimäärin enintään 775 euroa kuukaudessa koron säännönmukaista erääntymiskuukautta edeltävän neljän kuukauden aikana. Asevelvollisen palvelusaikana erääntyvät opintolainan korot maksetaan kuitenkin korkoavustuksen sijasta sotilasavustuslain (781/1993) mukaisena sotilasavustuksena.

Jos lainansaajalla on huollettavanaan omia alaikäisiä lapsia taikka lainansaajan luona asuvia hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia, korkoavustuksen enimmäistuloraja on kuitenkin:

- 1) 895 euroa, jos lapsia on yksi;
- 2) 930 euroa, jos lapsia on kaksi;
- 3) 985 euroa, jos lapsia on kolme tai useampia.

16 §

Valtiontakauksen suuruus

Opintolainan valtiontakauksen määrä tuki-
kuukautta kohden on:

3) *ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla 600 euroa.*

16 a §

Korkoavustus

Korkoavustuksen myöntäminen edellyttää, että lainansaaja on saanut veronalaista tuloa keskimäärin enintään 1 195 euroa kuukaudessa koron säännönmukaista erääntymiskuukautta edeltävän neljän kuukauden aikana. Asevelvollisen palvelusaikana erääntyvät opintolainan korot maksetaan kuitenkin korkoavustuksen sijasta sotilasavustuslain (781/1993) mukaisena sotilasavustuksena.

Jos lainansaajalla on huollettavanaan omia alaikäisiä lapsia taikka lainansaajan luona asuvia hänen puolisonsa alaikäisiä lapsia, korkoavustuksen enimmäistuloraja on kuitenkin:

- 1) 1 380 euroa *kuukaudessa*, jos lapsia on yksi;
- 2) 1 430 euroa *kuukaudessa*, jos lapsia on kaksi;
- 3) 1 515 euroa *kuukaudessa*, jos lapsia on kolme tai useampia.

17 §

*Opiskelijan omien tulojen vaikutus
opintorahaan ja asumislisään*

Opiskelijalla voi olla opintorahan lisäksi muita veronalaisia tuloja ja toimeentulon turvaamiseen tarkoitettuja apurahoja kalenterivuodessa määrä, jota kutsutaan vapaaksi tuloksi. Ulkomaiseen opiskelijavaihtoon tarkoitettuja opintotukea täydentäviä apurahoja ei oteta huomioon. Vapaa tulo lasketaan siten, että opiskelijalla voi olla tuloa:

1) 660 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän on saanut opintorahaa tai asumislisää; sekä

2) 1 970 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän ei ole saanut opintorahaa tai asumislisää.

Opintojen aloittamisvuonna ennen opintojen aloittamiskuukautta tai opintojen päättämisen vuonna tutkinnon suorittamiskuukauden tai opintotukeen oikeuttavien opintojen päättymisen jälkeen saatuja tuloja ei oteta huomioon siltä osin kuin vapaa tulo ylittyisi niiden perusteella. Opintotukeen oikeuttavat opinnot katsotaan päättyneiksi, kun korkeakouluopiskelija on saanut opintotukea 7 §:ssä säädetyn enimmäisajan tai muu kuin korkeakouluopiskelija on suorittanut tutkinnostaan niin suuren osan, etteivät jäljellä olevat opinnot enää oikeuta opintotukeen. Opiskelijan on esitettävä tulojen saantiajankohdasta selvitys.

Opiskelijan tulee huolehtia siitä, että vuositulo ei ylitä vapaata tuloa. Opiskelija voi säädellä vapaata tuloaan hakemalla opintotukea vain osalle opiskelukuukausista, peruuttamalla jo myönnetyn opintotuen halutuilta kuu-

17 §

*Opiskelijan omien tulojen vaikutus
opintorahaan ja asumislisään*

Opiskelijalla voi olla opintorahan lisäksi muita veronalaisia tuloja ja toimeentulon turvaamiseen tarkoitettuja apurahoja kalenterivuodessa määrä, jota kutsutaan **vapaaksi tuloksi**. Ulkomaiseen opiskelijavaihtoon tarkoitettuja opintotukea täydentäviä apurahoja ei oteta huomioon. Vapaa tulo lasketaan siten, että opiskelijalla voi olla tuloa:

1) 660 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän on saanut opintorahaa tai asumislisää; sekä

2) 1 970 euroa jokaista kuukautta kohden, jolta hän ei ole saanut opintorahaa tai asumislisää.

Opintojen aloittamisvuonna ennen opintojen aloittamiskuukautta tai opintojen päättämisen vuonna tutkinnon suorittamiskuukauden tai opintotukeen oikeuttavien opintojen päättymisen jälkeen saatuja tuloja ei oteta huomioon siltä osin kuin vapaa tulo ylittyisi niiden perusteella. Opintotukeen oikeuttavat opinnot katsotaan päättyneiksi, kun korkeakouluopiskelija on saanut opintotukea *kyseisiä opintoja varten myönnettävän 7 tai 7 a §:ssä* säädetyn enimmäisajan tai muu kuin korkeakouluopiskelija on suorittanut tutkinnostaan niin suuren osan, etteivät jäljellä olevat opinnot enää oikeuta opintotukeen. Opiskelijan on esitettävä tulojen saantiajankohdasta selvitys.

Jos opiskelija on otettu suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa, 2 momentin mukaisella tutkinnon suorittamiskuukaudella tarkoitetaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiskuukautta. Alemman korkeakoulututkinnon suorittamiskuukausi voidaan kuitenkin katsoa 2 momentin mukaiseksi tutkinnon suorittamiskuukaudeksi, jos opiskelija on todisteellisesti päättänyt opintonsa alemman korkeakoulututkinnon suorittamiseen.

Opiskelijan tulee huolehtia siitä, että vuositulo ei ylitä vapaata tuloa. Opiskelija voi säädellä vapaata tuloaan hakemalla opintotukea vain osalle opiskelukuukausista, peruuttamalla jo myönnetyn opintotuen halutuilta kuu-

kausilta tai palauttamalla jo maksettujen tukikuukausien opintorahan ja asumislisän. Opintoraha ja asumislisä on palautettava vapaan tulon korottamiseksi tukivuotta seuraavan kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä.

kausilta tai palauttamalla jo maksettujen tukikuukausien opintorahan ja asumislisän. Opintoraha ja asumislisä on palautettava vapaan tulon korottamiseksi tukivuotta seuraavan kalenterivuoden maaliskuun loppuun mennessä.

20 §

Eräiden tulojen ja etuuksien huomioonottaminen

Opintorahaa ei myönnetä opiskelijalle, joka saa:

1) opiskeluun tai tutkintoon pakollisena kuuluvasta, päätoimiseksi katsottavasta sekä opintojen edistymisen yleiset edellytykset täyttävästä työharjoittelusta taikka työssäoppimisen perusteella palkkaa keskimäärin vähintään 660 euroa kuukaudessa; taikka

2) oppilaitokselta toimeentulon turvaamiseen tarkoitettua apurahaa, opinnoista maksettavaa päivärahaa tai muuta vastaavaa taloudellista etuutta määrän, joka ylittää kyseiseen koulutukseen myönnettävän korkeimman opintorahan määrän.

Ulkomaiseen opiskelijavaihtoon tarkoitettuja opintotukea täydentäviä apurahoja ei oteta huomioon arvioitaessa opintorahan myöntämistä.

25 b §

Opintotuen tarkistaminen vanhempien tulojen muuttuessa

20 §

Eräiden etuuksien huomioon ottaminen

Opintorahaa ei myönnetä opiskelijalle, joka saa oppilaitokselta opintojen ajalta maksettavaa päivärahaa tai vastaavaa etuutta määrän, joka keskimäärin kuukaudessa ylittää kyseiseen koulutukseen myönnettävän korkeimman opintorahan määrän.

25 b §

Opintotuen tarkistaminen vanhempien tulojen muuttuessa

Yrittäjänä, maatalousyrittäjänä tai apurahansaajana saatu tulo otetaan huomioon yrittäjän eläkelain (1272/2006) ja maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) perusteella vahvistetun työtulon mukaisena.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa suoritetujen opintojen edistymisen riittävyyden arviointiin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Lain 7 ja 7 a §:n opintotukeen oikeuttavaa aikaa koskevia säännöksiä sovelletaan 1 päi-

vänä elokuuta 2011 tai myöhemmin aloitettuihin opintoihin. Ennen tätä ajankohtaa aloitettuihin opintoihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Opinnot katsotaan aloitetuiksi 1 päivänä elokuuta 2011 tai myöhemmin, jos opiskelija on ottanut opiskelijavalinnassa opiskelupaikan vastaan tai ilmoittautunut ensimmäisen kerran läsnä olevaksi kyseisissä opinnoissa 1 päivänä elokuuta 2011 tai myöhemmin.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

2.

Laki**lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain (48/1997) 2 §, 3 §:n 2 momentin 3 kohta, 4 ja 4 a §, 5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat 2, 4 ja 4 a §, 5 §:n 3 momentti ja 7 §:n 1 momentti laissa 346/2004 ja 3 §:n 2 momentin 3 kohta laissa 592/2004 sekä

lisätään 7 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 346/2004, uusi 5 momentti ja lakiin siitä lailla 346/2004 kumotun 8 §:n tilalle uusi 8 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus

Koulumatkatukeen oikeuttava koulutus

Koulumatkatukeen ovat oikeutettuja Suomessa asuvat ja Suomessa päätoimisesti opiskelevat lukiolaissa (629/1998) säädetyn lukiokoulutuksen tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) säädetyn ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat. Opiskelun päätoimisuudesta on voimassa, mitä opintotukilaissa (65/1994) säädetään.

Myös muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena järjestettyihin kotitalousopintoihin, vammaisille opiskelijoille järjestettyyn valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen ja ohjaukseen sekä maahanmuuttajille järjestettyyn ammatilliseen peruskoulutukseen valmistaaviin opintoihin osallistuvat opiskelijat ovat oikeutettuja koulumatkatukeen.

Koulumatkatukeen eivät kuitenkaan ole oikeutettuja etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen

Koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, joka opiskelee Suomessa päätoimisesti:

1) lukiolaissa (629/1998) säädettyssä lukiokoulutuksessa;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 3 §:ssä säädettyssä koulutuksessa;

3) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) säädettyssä näyttötutkintona suoritettavassa ammatilliseen perustutkintoon valmistavassa omaehtoisessa koulutuksessa;

4) Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) tarkoitettussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa; tai

5) Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetussa laissa (1316/2006) tarkoitettussa ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Opiskelun päätoimisuudesta säädetään opintotukilaissa (65/1994).

Koulumatkatukeen ei kuitenkaan ole oikeutettu etä- tai yksityisopetuksena tai maksullisena palvelutoimintana järjestettävän koulutuksen tai oppisopimuskoulutuksen opiskeli-

opiskelijat taikka näyttötutkintona suoritettavan ammatilliseen perustutkintoon valmistavan koulutuksen opiskelijat.

3 §

Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset

Koulumatkatukea voidaan myöntää, jos opiskelijan:

3) käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka *jos niiden käyttäminen ei ole mahdollista*, 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa.

4 §

Matkakustannusten määräytyminen ja laskeminen

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa joukkoliikennettä matkakustannukset korvataan käytetyn kulkuneuvon halvimman opiskelijalle kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitettuna lipputuotteen hinnan mukaan.

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta matkakustannukset määräytyvät sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen.

Kun opiskelija ei voi käyttää koulumatkaansa joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta taikka kun näiden käyttö on kohtuuttoman hankalaa, matkakustannukset määräytyvät opiskelijan kodin ja oppilaitoksen välisen matkan pituuden mukaan.

Opiskelijan kulkiessa koulumatkansa muulla tavoin kuin joukkoliikennettä käyttäen kuukausittaiset matkakustannukset lasketaan 21,5 päivän mukaan liikenne- ja viestintämi-

ja.

3 §

Koulumatkatuen myöntämisen edellytykset

Koulumatkatukea voidaan myöntää, jos opiskelijan:

3) käyttämä matkustustapa on joukkoliikenne tai koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus taikka 4 a §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä muu soveltuva oma matkustustapa.

4 §

Matkakustannusten määräytyminen ja laskeminen

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa joukkoliikennettä matkakustannukset korvataan käytetyn kulkuneuvon halvimman opiskelijalle kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitettuna lipputuotteen hinnan mukaan.

Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta matkakustannukset määräytyvät sen matkan pituuden mukaan, jonka opiskelija kulkee tätä kuljetusta käyttäen. *Jos yhdensuuntainen koulumatka koostuu kahdesta tai useammasta matkaosuudesta, matkakustannukset voidaan laskea erikseen kultakin matkaosuudelta.*

Kun koulumatkatuki myönnetään 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella, matkakustannukset määräytyvät opiskelijan kodin ja oppilaitoksen välisen matkan pituuden mukaan. Matkakustannuksia ei kuitenkaan oteta huomioon siltä osin, kuin ne aiheutuvat yli 100 kilometrin yhdensuuntaisesta koulumatkasta.

Opiskelijan kulkiessa koulumatkansa muulla tavoin kuin joukkoliikennettä käyttäen koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön

nisteriön luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain (343/1991) 11 §:n nojalla vahvistaman linja-autoliikenteen sarjalipputaksan perusteella. Jos taksaa ei vahvisteta, koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädetään opetusministeriön asetuksella.

Kun opiskelija kulkee koulumatkansa koulutuksen järjestäjän järjestämää kuljetusta käyttäen ja yhdensuuntainen koulumatka koostuu kahdesta tai useammasta matkaosuudesta, matkakustannukset voidaan laskea erikseen kultakin matkaosuudelta.

Alle viiden kilometrin erillisestä matkaosuudesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata erikseen. Jos kuitenkin yhdensuuntaiseen vähintään kymmenen kilometrin koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä, matkaosuuksista aiheutuvat matkakustannukset korvataan tältä osin opiskelijalle siten kuin 5 §:n 3 momentissa säädetään.

Koulumatkasta aiheutuvia kustannuksia ei oteta huomioon siltä osin, kuin ne aiheutuvat yli 100 kilometrin yhdensuuntaisesta koulumatkasta.

4 a §

Oman matkustustavan käyttäminen

Opiskelijalle, joka käyttää muuta kuin joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta, voidaan myöntää koulumatkatukea, jos:

- 1) opiskelijan koulumatkasta on joukkoliikenteen tai koulutuksen järjestäjän järjestämän koulukuljetuksen ulkopuolella yli viisi kilometriä yhdensuuntaista matkaa kohden;
- 2) opiskelijan päivittäinen koulumatka odotuksineen kestää keskimäärin yli kolme tuntia päivää kohden kuukaudessa; taikka
- 3) opiskelijalla on mahdollisuus käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta kuukauden aikana keskimäärin enintään kuudella yhdensuuntaisella koulumatkalla viikossa.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, opiskelija voidaan katsoa koulumatkatukeen oikeutetuksi, jos hänellä ei ole mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta sen

asetuksella. *Kuukausittaiset matkakustannukset lasketaan 21,5 päivän mukaan.*

Alle viiden kilometrin erillisestä matkaosuudesta aiheutuvia kustannuksia ei korvata erikseen. *Matkaosuuksista aiheutuvat kustannukset korvataan kuitenkin silloin, jos yhdensuuntaiseen vähintään kymmenen kilometrin koulumatkaan sisältyy erillisiä alle viiden kilometrin matkaosuuksia, jotka ovat yhteensä vähintään viisi kilometriä.*

4 a §

Oman matkustustavan käyttäminen

Opiskelijalle, joka käyttää muuta kuin joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta, voidaan myöntää *koulumatkatuki oman matkustustavan perusteella*, jos:

- 1) opiskelijan koulumatkasta on joukkoliikenteen tai koulutuksen järjestäjän järjestämän koulukuljetuksen ulkopuolella yli viisi kilometriä yhdensuuntaista matkaa kohden;
- 2) opiskelijan päivittäinen koulumatka odotuksineen kestää keskimäärin yli kolme tuntia päivää kohden kuukaudessa; taikka
- 3) opiskelijalla on mahdollisuus käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta kuukauden aikana keskimäärin enintään kuudella yhdensuuntaisella koulumatkalla viikossa.

Koulumatkatuki voidaan myöntää oman matkustustavan perusteella myös silloin, jos:

- 1) *opiskelijalla ei ole mahdollisuutta käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta sen vuoksi,*

vuoksi, että koulumatka muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta syystä muodostuu opiskelijalle liian vaikeaksi tai rasittavaksi.

että koulumatka muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta syystä muodostuu opiskelijalle liian vaikeaksi tai rasittavaksi; tai

2) opiskelijan koulumatka tai matkustustapa vaihtuu useita kertoja lukuvuoden aikana.

5 §

Koulumatkatuen määrä ja opiskelijan maksuosuus

Tuki on 70 prosenttia 1 momentin mukaisesta tuesta, jos opiskelija ei voi käyttää joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta taikka jos matkakustannukset aiheutuvat 4 §:ssä tarkoitetuista useista erillisistä yhteensä vähintään viiden kilometrin matkaosuuksista.

5 §

Koulumatkatuen määrä ja opiskelijan maksuosuus

Tuki on 70 prosenttia 1 momentin mukaisesta tuesta, jos tuki myönnetään 4 a §:n mukaisesti oman matkustustavan perusteella tai jos matkakustannukset aiheutuvat 4 §:n 5 momentissa tarkoitetuista useista erillisistä yhteensä vähintään viiden kilometrin matkaosuuksista.

7 §

Myöntäminen ja maksaminen

Koulumatkatuen myöntää Kansaneläkelaitos. Koulumatkatuki myönnetään täysien opiskelukuukausien mukaan enintään yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa opintojen alkamispäivästä. Opiskelukuukausi oikeuttaa koulumatkatukeen, jos siinä on lukuvuoden opiskeluaikaan sisältyviä päiviä yhdenjaksoisesti yhteensä vähintään 18.

7 §

Myöntäminen ja maksaminen

Koulumatkatuen myöntää Kansaneläkelaitos. Koulumatkatuki myönnetään täysien opiskelukuukausien mukaan opintojen alkamispäivästä. Opiskelukuukausi oikeuttaa koulumatkatukeen, jos siinä on lukuvuoden opiskeluaikaan sisältyviä päiviä yhdenjaksoisesti yhteensä vähintään 18.

Joukkoliikennettä käyttävä opiskelija voi ostaa koulumatkatuella tietun lipputuotteen aikaisintaan 14 päivää ennen tukeen oikeuttavien opintojen alkamispäivää ja viimeistään 14 päivää ennen tukeen oikeuttavien opintojen päättymispäivää.

8 §

Koulumatkatuen takaisinperintä joukkoliikennettä käytettäessä

Kun koulumatkatukea on maksettu aiheetta tai määrältään liikaa joukkoliikennettä käyttävälle opiskelijalle, takaisinperittävä määrä voi olla enintään muille kuin koulumatkatukeen oikeutetuille opiskelijoille myytävän kuukautta vastaavalle ajalle tarkoitetun halvimman lipputuotteen hinnan ja opiskelijan maksuosuuden välinen erotus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.